Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ◆ ШОАТТА, 19 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 139 (6861). ◆ Мах 3 кап.

КОСМИЧЕСКИ ДЕНОШ

НИКЪ БАРА УПРАВЛЕНИ Ю ЦЕНТР. (ТАСС). 1983 шера 20 октябре лаьттая гонахьарча орбита тIа дахийта хинна «Прогресс-18» яха автоматически транспортни кема някъ баь дайнад.

Никъ бара управлене Центрерча командаех мухь кхуьйча кекара сигала ориентаци йир, цул тIехьагIа московски хана 7 сахьати 18 минути лаьча болх бе йолаялийтар двигательни установка. Торможени а яь, Iалохъяра траекторе тIа дахийр «Прогресс-18» яха кема, Тайнача океана белгалъяьча районе атмосфера чIоагIача тIоавашка дахьга дIа а дайнир.

Космонавташ Ляхов Владимира Александров Александра «Салют-7» — «Союз Т-9» яхача Iилма-тохнама комплекса тIа дIахо болх беш ба. ДIадахача шин дийнахьа никъ бара программа юкъедоагIар геофизически тохкамаш, голографически аппаратура комплектах пайда а эцаш, технологически процессашта регистраци пра методаш кийчъяр, «Чибис» яхача пневмовакуумни костюм тIа а юхаш тренировкаш яр.

Ден распорядкагIа белгалдаьд технически а биологически а экспериментащ, станце регламентни балхаш делга, физически упражненеш елга.

Телеметрически информаце даннеишка а экипажа доккладашка а диллача, «Салют-7» — «Союз Т-9» яхача орбитальни комплексо нанъ лерттIа бу.

Новкъостий Ляхови Александрови могаш - маьрша ба.

ТАСС заявлени

Доаллол дехьара тIема оккупаци тIаьлатта иттлагIа шу долча гIайрен къулбаседа дакъа тIа «кортамуиъа паччахьалкхе» хьаяр хьакхайнадаьд 15 ноябре Кипре турецки община кулгалхоша. Из дарца чакхъьяхкхай Кипр екъяра тIаерзаь йола акци. ООН Генеральни Ассамблея а Кхерамзлен Совета а дуккхача решенешца тарлуш из еце а. ГIайрен тIарча шиина а община законни хьашташ теркал а ца деш, цу сепаратистски акце кийсаок ларда тIа политически урегулировани яра ларда йоаеш хилар шеко яц, хIаьта Кипре а бIарчача цу районе а хьал кхерамеча тайпара ирдарга кхоачаду.

Паччахьалкхенаштеи халкъаштеи юкъе ца тепаи а моастагIал а доаржаде гIертача низаша дунен тайп-тайпарча моттигашка доккий кхуврчаш хьаллетадеча, дунен халкъашта юкъера кхокхам ирбеннача хьалашка уж событеш Кипре хиларо шийна теркам тIауз. Кипре хиннар — цу тайпарча гIулакхех хьадаьннар.

Кипрера событеш дегIаахарца дуваденна хIаяз массанахьа а чIоагIа бала кхоачаш хилар Советски Союзе кIоаргга кхетадеш да. Советски кулгалхошта хетачах, кипрски халкъа шей хьаштий духьа а цу еррига районе машар чIоагIбара, сатем оттабера хьаштий духьа а турко-кипрски кулгалхоша шоай решени юхаякхаиза ярьяла, хIаьта гIайрен тIа чIоагIа а кийсаок а урегулировани яра КъамийВIашагIнхийттача Организаце решенешца хьежа, ООН Генеральни секретарь юкъе а латташ, общинашта юкъера конструктивни переговораш елга сихагIа дIадоладанза даргдац. Иштта лоархIаме да еррига паччахьалкхенаш саббаре хилар, Кипрера а цунна уллуарча районе а етта хьал ихы тIа чоалхане данкхарак ирдаран тIадерзадаь гIулакхаш дихьание а ца леладар. Сох юкъе а ца гIерташ, арахьаре низ а ца беш, кипрнотаща чура шоай гIулакхаш къоастадара хьалащ IалащдеI деза. Шей принципиальни никъ чакх а боаккхаш, Кипр кортамуиъа, суверенни, территориальни бIарчча, доаллол дехьара тIема базаш йоацаш, цхьанна а блоках дIа ца кхетара политика лелаю паччахьалкхе хилара тIехьа я Советски Союз.

Социалистически яхьа дневник

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIУЛАКХАШ

ТIаьйца социалистически декхараш хIара бетта тIехкхевачащдеш хьабоагIа укх шера «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахой. ДIабахача итт беттан ах беттан паччахьалкхен планегIа лаьрхIачул совгIа цар дайикхад 8420 тонни хIара доаусо». Из толам баккха цар вIашатIеладьоинад къамлача фонда скважинех бизза пайда ийбара, мехкдаьтта дуккхагIа даккхара тIаерзаь духьа организационно-технически мероприятеш чакхьяхарах. Ер шу доладелча дена управлене коллективо планегIа лаьрхIача совгIа маьхала йикхай 324 эзар совгIа сом мах бола товарни продукци. Къахьегама весарле лакхъяра задани 1,8 процент тIехкхоачашьяй цо.

«Горскнефть» НГДУ цехашта юкъе яржача социалистически яхье укх шера хадданза хьалха латташ я Лунин Александр Васильевича кулгалдеча мехкдаьттан газн йоахача шоллагIча цеха коллектив. Духхьал цо ере укх шера планел совгIа даккхад 8100 тонн гаргга мехкдаьтта.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

●

ДОГ ГIОЗДОАХ

ГОЭЛРО ленински плана 63 шу дизара шерра социалистически яхь е йоаржаь шоай хьинаци низи кхо ца беш къахьет Грозненски объединени ТЭЦ-а чуйоагIача номер цеI йолча электростанце балхлоша, инженерно-технически балхахоша.

Цу коллективо укх шера доаха толамаш дог гIоздеххаш да. Цунна дола тешал да дIабахача итт бетта планал совгIа 3,9 миллион киловатт-сахьат электроэнерги цо лаьккха хилар. ХIаьта цу юкъа заданел совгIа дIанхьйта йовхала энерги 14 эзар гигакалори я.

Довгара-энергетически ресурсаш кхем беш дIаэзийтар бахьан доланиш оборудованех нийсса пайда эцарехи ер шу доладеча дена кходьад 1 эзари 170-н тонн условни довгар.

Уж толамаш доахача шоллагIра хьовхам гейташ къахьийгар электромонтерий бригадира, «СССР Сийлан энергетика» Станини Анатолеа, йоккхагIйолча машиниста Щербина Валентинас, электрослесарашприбористаша Асуханов Iаббаса, Гаушко Филиппа, кхычар.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КПСС ЦК Политбюро

АргIанарча заседане КПСС ЦК Политбюрос хьажа а хьежа, чIоагIйир СССР чурча гIулакхий министерства системерча политически органех йола Положени. Заседане белгал ма даккхар, Советски Союза Коммунистически парте къаьстта лоархIам бу мехка законности правопорядоки чIоагIъяра. Цу дакъе болхха лоархIам болаш я чурча гIулакхий органаш, уж декхаройла я лерттIа общественни порядок хулга, социалистически доалахьс, граждании, предприятей, организацей, учреждений боахолаш а закении хьалтайй а лора-долга Iалаще. Уж бехктохкаме декхараш кхоачашделга дукхагIча дакъе тийша да чурча гIулакхий органий болхлой идейни дог тийша, политически сакхетам, организованность, дисциплина, лакха профессиональни а нравственни а оамалаш йолаш хиларах, хIаьта цо дIадех партийно-политически, идейно-кхетам балара, культурно-сердалон болх дIахо тоабар, партийни, комсомольски, кхыча общественни организацей гIулакхаш тоадар, лични состава политико-моральни лоаттам чIоагIбар, цун бехктохкам а инициатива а айир.

Из болх вIашт!ехьбоаккхилга а пуша кулгалделга а тIадулл СССР МВД системе вIашагIъехнача политорганашта. Уж декхарийла я чурча гIулакхий органий болх тоабара. Дакъе боарам боеццаш дукха езаш, советски халкъа тешаме болаш, законность геттара чIоагIа лелаеш, общественни порядок лорабча, кулгалла къоаса лоаттабечи инилер болхлошта кхетаij балара хьакъехьа парте дIадехараш чIоагIа а лерраргIа а чакхдеха. КПСС ЦК Политбюрос могавьа Положени тIа СССР МВД политорганий организационни структура а полномочеш а дIачIоагIъяр, республикански а моттигашкарча а органашца кулгалдара принципаш, чурча гIулакхий министерства системе еррига звеньяшка болх беча партийни организацей лоархIам лаккхбара никъаш белгалду.

КПСС ЦК Политбюрос хьалльацар эрий доьда лаьтташ наредерзадаь тхьаь итт шу дизарца дуваденна мероприятеш чакхьяхарах Казахстана Компарте Центральни Комитето енна предложенеш. парте аграрни политика практически чакхьякхара дакъе къахьегайхой хьинар лерррагIа лакхдара вай халкъе вахарерча цу йоккхача событеех пайда эца безаш хилар белгал а доаккхаш.

Политбюрос могайир новкъоста А. А. Громыкос Сире кхьча мехкашцарча гIулакхий министраца А. Х. Хаддамаца лаьча переговорий кхоташ. Белгалдаьккхар, Советски Союзан Сирийски Iарбий Республиканеи юкъе цхьана леладу гIулакхаш массе а оагIорахьара дIахо дегIадоаладар бокхача лоархIаме хилар, Гаргарча Малхбоалехера хьал кердача тайпара ирдеинача хьалашка бахьдолча гIулакха тIехьарча къовсаме Iарбий халкъаша леладу гIулакхаш кхотаденнеи цхьоагIо йолаши хилар къаьстта лоархIаме долга.

Ла а дийгIа, могаль СССР Лакхехьарча Совета депутаташ ФРГ «баьццарчар» парте делегацеца вIашагIкхетарах новкъоста Б. Н. Пономарева яь информаци, цига дийцар ядерни герашта доазув оттадара а европейски континенте кхераяле чIоагIъяра а дукха дешаш. КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар мехка чурчен арахьарчен политика кхыдола дешаш.

«Грозненский молочный» совхоза № 1 йолча отделенера гуйрейна балхаш чакхдаьнна дала доахк. 250 гектара тIара дар аьха баьлча деррига аха дезаш хинна 6080 гектара тIара апба дола лаьтта аьха а боалл механизатораш. Ийс агрегат йоалл кхай тIа из болх беш. ХIаьта царех юкъе эттара дика вайла болх бу комсомольца СагIа болх бу комсомольца Саралиев Муртаза кулгалдеча звенохарча механизатораша. Шоай Т-150 яхача тракторашца царех хIаране юкъецар лаьрхIача дийнахьа 10—11 гектар лаьтта оац, нормигIа аха дешIар 6,8 гектар долаш.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Чакаев Ваха, Саралиев Муртаз, Мальфенберг Эдуард.

Лаьтта оахаш хьайоагIа цар агрегаш.

В. ЮНЦЕВИЧА суртащ.

Соахкарчул дукхагIа—50 тонн

ЦхьайттталагIча пятилетка кхоалагIа шу толаме чакхдоакх Грозненски района «Пригородный» совхоза хьайбеш леладераша. Хамал цхьа бутти ах бутти хьалха кхоачашъяь цар паччахьалкхенга шура йохкара шоай шера план. Даьхенна дIаеннай 240 тонн шура. ДIадахача шера цу юкъа схьачунца пийсйча на 50 тонн дукхагIа а я. Керда шу хьатIакхачалехьа ихы тIа 30 тонн гаргга шура йохка лоркIаш хьинар айденна къахьегаш ба ферма [illegible].

На толам боаккхабеннаб торонехи кхоачамехи на могга пайда а эцаш хIара кхоабача Iаттагара совхкарчул дукха дукхагIа шура яккха вIаштIехьдаларах. Укх шера итт бетта хIара Iаттагара 2648 килограмм шура яькхай. Из соакха цу юкъе яькхачунца пийсйча 17,4 процент дукхагIа я.

Ферма доярашта юкъе яржача социалистически яхье хьалха я Магомадова Алиату. ДIабахача итт бетта план 114 процент кхоачаш а еш 46692 килограмм шура яькхай по ше деттача доахангара. Яхье шоллагIа моттиг хьожаьй шай групперча доахангара 47088 килограмм шура яьккхача Арсанукаева Сапихата. ХIаьта шоай планаш толаме кхоачаш а еш хьинар ца кходеш къахьет Эхиева Байсета, Курбанова Тайбата, кхыбараша.

Укх деношка а юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара дийнахьа 7 килограмм гаргга шура йоалкх ферма болхлоша.

Пятилетка дилагIча шера чотагIа къахьегаш ба совхоза хьайбаш леладераш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ХАЛОНЕХ БIУ ЦА КЪОЖАБЕШ

Массе хана геттара дика хьувкъаю юртбоахама культураш Грозненски района «Кулариински» совхоза кхаш леладераша. Масала, укх шера хIара гектара тIара на бола ялат — 22 центнер, хьаьккIаш — 30 центнер, шенара своклаш — 310 центнер чуера цу боахаме.

Хургболча хьункъама хIанзале а ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш ба совхоза кхаш леладераш. ТолашагIа йолча агротехнически ханашка 1500 гектара тIа гуракьа дув ялат дIадийна, цунна цкъа минеральни удобренешца подкормка яь, эзба 2100 гектар лаьтта аьха а баьинаб. Сиха а дика а уж балхаш чакхдаха геттара доккха новкъостал дир механизатораш: Абубакаров Ширвано, Хасмиков Шадида, Хутуев Вете, Витиханов Сайдула хьинаре баьча балхо. ЦаI-ах норма ца ещ ди дIадахийтадар цар. ХIаьта, масала, Витиханова «К-700» яхача тракторца норма 18 гектар йолаш 40 гектар гаргга эзба лаьтта оахар.

Соцаш дац кхашнара балхаш хIанз а. ВIаьсти юкъ культураш дIае хьалъоастадьйча кхашка органически удобренеш дIаикхухьаш ба механизатораш. Из боах бера ши звено вIашагIъелхай, хIаране яьх трактор а йоалаш. ХIанзле эзар тонн совгIа органически удобрени дIайихьай кхашка. Вешта, планагIа 20 эзар тонн йилла еза из кхашка.

Звеношта юкъе яржача социалистически «яхье хьалха я Хадизов Вахас кулгалду йола цхьоалагIча отделенера звено. Цу звенос соахка района звеношта юкъе яржача яхье хьалхара моттиг яьккхар. Из толам баьккхарех цун коллективо 500 сом преми елар.

Механизатораш юкъе балха нормаех геттара дика лоаркIабу Дугуев Хьамид, Витиев Халид, Гезимаев Халид. Сиха а тешаме а ду цар шоаш хьадер.

ТIаттегIа тоаеш я хIанз кхашнара мукъаьнна техника, тIехьаюкла инвентарь. Декабрь бетта чотагIа хIанзле ши трактор тоаль яьккхай цу боахаме. ХIаьта цхьоалагIча отделене тIехьаюваш йола еррига инвентарь кийчон мугIаре дIаоттаьй, мукхъюаргIоацаш басар, машинии даьтта а хьекха.

Мастер-наладчика Даутмирзаев Моhьмада, слесараша Дадаев Шамсуддинеи Ханукаев Моhьмадеи, аьшкапхьара Лорсанов Махьмуда, цун гIончас Хадизов Iабдуллас беча балха совхоза кулгалхой къаьстта раза ба.

Цунца цхьана, да йиш йоацаш геттара во да техника тоаеш боахкачар балха хьалащ. Царна шелвеннар вIовхвала а йовчаи хилча кIалъотта а моттиг яц.

Духь-духьала боаш ях пен ба укхаза еттача кирпишкех хьалбетта латташ.

— Тха совхоз вIашагIъелла ворхI шу да. Духхьашха, тха боахам «Птицепрома» юкъебоагIача хана, механически мастерски е ахча хьакъоастаде соцам баьбар. Цхьабакъда, совхоз «Скотопрома» дIа а ена из гIулакх чакх ца доаккхаш дитар. «Скотопромо» пурам дена 1979 шера шеина отделенерча тракторашта, кхыча машинашта технически гIулакх дара ши пункт хьалъе йолайир. Цхьабакъда, цоаца укхаза гуш бола ях пен хьалбетта балалехьа «Скотопром» дIа а яькха, республика юртбоахама министерствана юкъелхар совхоз. Цу хала дена уж ши пункт хьалъяра дешI хIама дац. ХIаьта механически мастерски хьалъелтах сатувсилга дац, — йоах совхоза партнома секретара Генев Мовсара.

Цхьание новкъостал дарга хьежаш багIац совхоза кулгалхой е. Техника тоаеш боахкачар балха хьалащ аттача дахара йоакхо ю. Боахама пхьашца укх шера хьалъяьй тоаяра цхьаттарра пхи трактор дIаоттае йиш йола помещени. Цига оттаяьй токарни, фрезерни станокаш. Iалашъе хала йола цхьаьца оатхалеш тишъенначул тIехьагIа меттаоттае вIаштIехьдоалийтаргда цар.

Лоацца аьлча, тамаш йолаш хIама да иштта хьалашка техника тоаяра графикаш цу боахама къахьегамхоша тIехкхоачашъеш хилар.

«Скотопром» йолча хана а йолаль ихы а дукха объекташ я укхаза чакх ца йоахаш латташ. Масала, хьатт, 1976 шера е йолаьча цун на силадашта, кхыча гIишлошта лаьрхIа лард йоллаш, кхыдола балхаш деш 40 эзар сомах пайда а ийцар. Цхьабакъда цух тIехьагIа дах хIама дац. Цу хана хьедаьр тишлуш, зарцаш латт хIанз.

Кхачан программа кхочашъеча ихы а доккхагIа дакъа юкъедахьа цу боахама къахьегамхошта новкъарло ю кхоачамбоацараш дIадахара республика юртбоахама министерствас гаьна а ца доаккхаш цу боахама новкъостал дергашарах теша лоя.

М. ХАМАТХАНОВ.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ. МИШТА КХОАЧАЩДУ УЖ?

ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА ЧОТАГIА

ЦхьайттталагIча пятилетка декхараш толаме кхоачашдара тIехьа МагIалбинерча бурув тохара балхий управлене яржача социалистически яхье хьалхалаттарий мугIарашка йолаш хьайоагIа ГIалаев Iаьла керте вола бурувдетта бригада.

МагIалбинье бурувдеттарий йоккхача коллективе эггара хьалхарчарца кхоачашдаьд цар укх пятилетка хьалхарча кхаь шерен укх шерен бурув тохара декхараш. 3715 метр бурув техад укх шера, план 3390 метр йолча. 95 процентага дIанхоачаьай пайданерча балха ха.

— Цхьан шера пхи эзар метр бурув тохара тIехьа вай республикерча бурувдеттарашта юкъе яржача социалистически яхье хьинаре дакъа лоацащ я тха бригада,— дувц ГIалаев Iаьлас. — Цу даькъера декхараш а толаме кхоачашдеш хьабоагIа тха бурувдеттараш. Октябрь беттa 211 метр бурув техад оаха, 165 процент план кхоачаш а еш.

Деррига кийчон балхаш толаме чакх а даьха укх шера 15-ча марта бурув тоха доладеннад тхо хIанз оахош болх беча ткъоалагIча скважине. Цхьа пIенхашта боккха хьоззам ца хулаш дика дIабода тха болх. ХIанзалехьа 3800 метр бурув техад оаха, проектах лаьрхIар 5500 метр йолча.

Коллективо тIаьйца декхар — шера 5000 метр бурув тоха — кхоачашдарга дIакхача юхейнсар 1200 согIа метр мара яц. Из декхар а толамца кхоачашдергхиларах дог тийша ба хьалха латтача бригадера бурувдеттараш. Цкъа-дале, оттаьча графикал бен бутт хьалха боагIа уж. ШозлагIа-дале, скважине бурув тоха доладаьча хана дена хIара бетта юкъера лаьрхIача 470 метр бурув техад. Цох ах тохаш хилча а тIаьийца декхар толамца кхоачашде йиш я бригада.

Байнача бетта колонна Iочуяхийта дIачIоагI а яь, бурув тоха болабеннаб лаьттан ченаш технараш. Пхи эзар метр скважина кIоаргIъелча, юхехьарча мела тIовдаш дIакъовлаш мара оттае езац аргIанаре колонна. Из а тIаьийца декхар кхоачашдера аьттув луш да.

Кхетадеш да, скважина кIоарт ме лу бурув тоха чоалхинегIа доатв. Цу хана къаьстта фийла хиаа беза бурувдеттараш шоай балха. Из дика кхетадеш тешшаме шоай болх дIахьоши ба мехкдаьтта лехараш.

Из цар вIаштIехьдоал бригада интернациональни коллектив барт цхьоагIо йолаш хиларца, бригадера хIара болхло, бурув тохара тайп-тайпара говзал караерзаь эцшача моттиге вIашаи новкъостал де йиш йолаш хиларца.

Бригада кулгалхочо шIераш йоах цахаддаш [illegible]-стически яхье хьалха латташ, моллагIа тIадилла чоалхане гIулакх тешшаме чакхдаккхаш, массанена хьоквам гойташ. тIехдика боах беш хьабоагIача бурувдеттарий.

Царех ба бурув тохараш Г. И. Резников, Е. И. Жиделев, бурув тохарий гIончаш М. Эсмуранев, И. Яхьъяев, В. Горбачев, И. Бозиев, оператор-коллектор Н. И. Ронкина, дукха кхыбараш. Цар доккха дакъа доал бригада къахьегама толамех.

Иштта дикача къахьегама толамашца - кердача шера наггъаболхаш ихы а хьинарегIа болх бе лаьрхIа ба хIанз цхьайттталагIча пятилетка дилагIча шера чотагIа бурув тохаш бола ГIалаев Iаьлас кулгалдеча бригадера бурувдеттараш.

А. ХАРСИЕВ.

ЦАI ДОЛА ПОЛИТДИ

Самардийнахьа хьалха дена хьайоагIача традицегIа республике цаI дола политди чакхдаьлар. Парте областной комитета докладчикаш — партийни, профсоюзни, комсомольски органий бехктохкаме болхлой а министерствий ведомствий кулгалхой а, хIаьта иштта КПСС горкомий райкомий докладчикаш къахьегама коллективашка къамьлаш деш хилар «Деррига низаш — пятилетка кхоалагIа шу толаме чакхдаккхара» яхача темагIа.

Шоаш беседаш еча хана цар дийцар промышленноста а юрта боахама а къахьегамхоша пятилетка программа кхоачашъеяга вIаштIехьдаьккхарах, Октябра сийна республика къахьегамхоша лоаттаьча социалистически яхье итогех хоамаш дир.

Къамьлаш даьчар чIоагIагIа терко тIаьхийтар къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра, производстве порядок хилийтарах из дика вIаштIехьъяккхарах, белгалдаьккхар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенешка хьежжа коллективашка беш бола идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабанза берг ца [illegible].

Нарарча шера а еррагача пятилетка а толаме кхоачашъяра лоархIаме хIама санна цIаькха а хьалхадоахар цар шоай къамьлашка къахьегама оасарле дIахо лакхъяр, производствена Iилманеи хьалхалаттача практикани кара[г]Iдаьнараш, болх вIаштIехьбаккхари цунна стимулировани яри, ма дарра аьлча, бригадий подряд санна йола прогрессивни методаш юкъехулар.

Республика къахьегамхой цхьайттталагIча пятилетка кхоалагIча шера планаши социалистически декхараши хана хьалха кхоачашдара деррига низаш тIадахийтара тIахьийхар докладчикаша.

Шийх дика цІя йовкхейташ хьайоагІарех я Грознерча ремонтно - механически заводе коммуниста Панченко Владимира кулгалду бригада.

Хьалхле лелеча коллективо сменин нормаш 130—140 процент кхоачашъю. Цар хьаду хий дІоахдеш дола яьш дикал лакха йолаш хул.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) В. Панченков цун бригадера Н. Сафонови.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ДИКАГІА ПАЙДА ИЙБЕ ЛОКОМОТИВЕХ

Московски машиннаькъа опыто хьакъехад керттерча лостамех дола наькъаш дІаьха долча хьалашка дІаьха лелаш йола поездаш йІаьхагІа а хулийташ дукхагІа мовхьаш дІа-юха кхахьа йиш хилар.

Дукха мовхьаш тІадола йІаьхха поездаш вІашагІъехкар йоккха резерв я вай машиннаькъа отделене гІолла дукхагІа мовхьаш дІахьа кхахьийтара Астрахань-Минеральные Воды, Дербент-Астрахань яха вай поездаш лелаш дола машиннаькъаш дикка дІаьха да, из чІоагІа аьттув болаш да цига гІолла лелаш йола поездаш йІаьхагІа хилийтара.

Уих тІеххьарча хана Грозненски машиннаькъа отделене кхоккха поезд вІашагІа а хетташ дІаухийтилга чІогІа даьржад. Из операци Гудермес-Трусово яхача лостамагІа керттерча даькъе кхоачашъю Гудермес яхача технически станце, цхьайолча хане «Червленная-Узловая» яхача станце а. Цу гІулакхо дукхагІа вагонаш дІа-юха лела йиш хилийтарал совгІа тепловозаша болх ца беш сеца латташ йоаккха ха а дикка кІезигьяьй.

Белгалдаккха дезаш да, кхоазза вІашагІхетта йолча поездашка бІаьнне совгІа вагон хилийта, йиш йоацилга. Кхоазза вІашагІхетта йола поездаш дІа-хьа ахийтара машиннаькъа отделене Іоальча опыто хьаьхьох уж санна йола поездаш дукха пайданегІа хилар. ТІеххьарча станце уж санна йола поездаш вІашагІъяхар е вІашагІъехкар, уж участие гІолла дІа-юха кхуьлар а шин локомотивица кхоачашдеш да, станце болхлоша дакъа а ца лоацаш, локомотивни бригадай низаца. Цу гІулакхо ма хетта составашка хьежа йиш йола хьалаш хьахулийт. ХІаьта шолагІйола локомотив поезда тІеххьарча кхоалагІча даькъа хьалха хул. цІаьхха тормозаш тоха езаш моттиг нийсьелча цо кхерамзле Іалаш а ю.

Итт эзар тоннага кхачал ца дозал е долаш, кхоазза вІашагІхетта йола поезд участкерча промежуточни станцешка сецае ца езалга хьахьенхад уж санна йола поездаш дІа-юха лелара ярча анализо. Цу даькъе поездной диспетчера радиобувзамга гІолла дІадоваийт нецтерча локомотива машинистага къаьст-къаьстача пункташкара хьалаш, хьалха йодача а тІехьа йоагІача а поездех лаьца хоам бу. Цул совгІа, переездашкарча, станцешкарча дежурнеша, цухьал йоагІача поездий машинистаца леш дола хоамаш диспетчеро дІадоалийт вІашагІхетта йолча поезда машинистага.

Кхоазза вІашагІхетта поезд, хоьш ма хиллара, оттаьча графикага хьежжа чакхьовлийт массе а йолча дукхашка гІолла, хІаьта станце поезд хьачуейта бокъо душ йола сигнал хьаеллац из дІаараялийта бокъо душ яр хьалха хьа а йийзле мара. Нагахьа санна из тайпа гІулакх де торо ца хуле, дукхала йоагІаш поезд нийсъяларца. тІаккха кхоазза вІашагІхетта йола поезд соцаю перегоне, хьалхашкахьара никъ мукъабаллалца йолча хана.

ВІашагІхетта кхо поезд тІеххьара седача моттиге екъ хьалхагІе а кийчъячча варьантех. Из цар ду станцерча машиннаькъага, приемно - отправочни паркашка хьежжа. Эггара хьалха тІехьара дІакъоастаю кхоалагІа йола поезд, хІаьта шоллагІени цхьоалагІени йола поездаш керттерча локомотиво дІа-ит моттгача приемно - отправочни машиннаькъа тІа.

Керттерча даькъе Къулбаседа-Кавказа машиннаькъа тІа деза мовхьаш тІадола поездаш лел шишша никъ болча участкашка. Вокхийча сортировочнегІа юкъерча наькъашка, цига лел дукха йІаьха пассажирски поездаш а.

Цудухьа пассажирски поездашта тІехьа е царел хьалха машиннаькъа отделене дежурне приказагІа вІаштІехь а лаьккха оттаьча графикага хьежжа дІа-юха хьежаю шолха е кхолха яьха йола поездаш стыкови пункташка гІолла. Цу гІулакхо торо хулийт технически станцешка составашта обработка еш йоаеш йола ха дикка кІезигье, пассажирски поездаш сеца кІезигагІа латтаргйолаш гІулакх де. Нагахьа санна пассажирски поезд хухьала йоагІаш хуле царна графих оттаю шоазза е кхоазза вІашагІхеттача поездаца уж машиннаькъа станцешка цхьан хана дІакхоачаргйолаш, укхаза пассажирски поезд сеца латтача хана цига гІолла тІехъаккха еза мукъ йина йодаш йола поезд.

Шоазеи кхоазеи вІашагІхетта поездаш массазарча графикагІа леларгйолаш гІулакх вІаштІехьа а даькха, отделене инженераша чІоагІа йоакхо ю поездаш лелача наькъашка хьожам ца хилийтара. Цудухьа кийчъяьй йІаьха поездаш вІашагІ а ехкаш кийчъяра, уж дІа-юха лелийтара хана йола инструктивни указанеш. Опыт дукхагІа хьа ме Іов цу указанешта юкъеккхуьк хувцамаш, моттигерча инструкцешта корректировка ю.

Станцей дежурнеша, диспетчераша, составительски локомотивни бригадаша, поездаш вІашагІйоахачара, переездашкарча дежурнеша болх бергбола ха а оттаяь порядок хьа» нагахьа санна соцамза ярг а йоадаш поезд соцае езаш хуле, из гІулакх дара де дезар а белгалдаьккхад.

ТІехдукха мукъ кхухьен йІаьхеи поездаш дІа-юха кхуьлар санна дола дика гІулакх чІоагІа раьза хиина хьаллаьцад тха локомотивни депо диспетчераша, локомотивни бригадаша, станце болхлоша. ЙІаьха поездаш вІашагІъехкача станцешка эргайоах эксплуатационни балха технологи. шерра юкъеенхуьк уж санна йола поездаш сихагІа вІашагІйохкара йола методаш.

Машиннаькъа транспорта Ерригсоюзни Іилма - тохкама института болхлоша даьча токкамех 10 эзар тонн деза мовхьаш тІадола йІаьхха поездаш дІа-юха кхувлилга могадаьд Гудермес-Артезиан яхача участке, цу поезда хьалха из дІаувзаш цхьа локомотивни кхоалагІча поезда хьалха цхьаькха цхьа локомотиви йолаш. Кхоазза вІашагІхетта йола поездаш вІашагІйохкара схема а могаьй институто. Цу йІаьхача поезда хьалхашка цхьа локомотиви хьалхара шиъ кхоалагІча поездаца вІашагІхоттача шолгІйола локомотиви оттаьро торо хулийт, тоха езаш хуле, динагІа тормозаш тоха, тешамегІа хулийт поездаш машиннаькъа тІа лелилга, тормозаш йохаза йкй хьажа тІахьожам лоаттабе а аттагІа да, автотормозашка хьожаш йоаккхаш йола ха дикка лоацью.

Шоазеи кхоазеи вІашагІхийтта йола поездаш сихагІа а дикагІа а чакхьюлийтара бокиха лоархІам болаш гІулакх да поездной радиобувзамо ма хетта нийса болх беш хилар. Цудухьа поездаш вІашагІхоттача станце вІаштІехьъяьккхай дІа-юха лела контрольно-ремонтни пункт. Цига бокъонца хьож станце дежурнешей локомотивни бригадаштей юкъерча, иштта локомотивни бригадашта шоашта юкъерча радиобувзамга. Из беррига болх иштта кхетамца вІаштІехьбаьккхача Гудермесски локомотивни депо деза мовхьаш тІадола йІаьха поездаш дІа-юха кхувлача белгалбаьнна дика къахьегаш ба итташ бола машинисташ. Царех за духхьал уих шера кхоалагІча квартале 28 беза мукъ тІадола йІаьха поезд дІа-юха а югаш, царца планал совгІа 21400 тонн мовхьаш дІа-юха дихьа вола Ю. Полетаев. 38 поезд дІа-юха а югаш, задапел совгІа 24970 тонн халкъа боахамаш мовхьаш дІа-юха дихьа вола М. В. Дорошин. ХІаьта машинисташа А. Дорошенкоси Н. Н. Крамаренкоси кхоалагІча квартале дІа-хьа йигай деза мовхьаш тІадола 51 йІаьха поезд, царца планагІа лаьрхІачул совгІа 27830 тонн мовхьаш дІа-хьа а хьош. Уж санна дола масалаш нхы дукха а доаладе йиш я шозза, кхоазза вІашагІхетта йІаьха поездаш дІа-хьа кхувлаш, яхье хьалха латтача тепловозий машинистех лаьца. Уж санна бараша кердача къахьегама толамашца кхувл тха локомотивни депо коллектив.

М. СТЕПАНОВ,
Гудермесски локомотивни депо начальник.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

Доагора-энергетически ресурсаш кхое

Дукха ха йоацаш Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене доагора-энергетически ресурсаех пайде мишта эц тохкаш хиннай халкъа тІахьожама республиканск комитет. Цо тІайийцача соцам тІа белгалдаьккхад цу ресурсашта кхом бара укхаза доагІар деш ца хилар. Цу гІулакха оттаь организационно-технически мероприятеш формально уттаю. Цар тІа йоагІаш йола технико-экономически расчеташ яц, уж шерагара-шерага кхоачашъяц. Предприятешка, цехашка, участкашка доагора а электрически а энерги мел дІайохийт хьахьожкаш йола прибораш яц. Энергетически боарамга хьажара лаьрххІа тІачІоагІваь саг вац. планагІа йоагІа профилактически ремонташ йиш оборудованенна. Из бакъаи долаш ца наст-каста йох Производственни а служебни а помещенешка йІовхал Іанарца лоаттаю.

ДоагІар дац конденсат нотельнешка юхадерзадара. 1982 шерен 1983 шера ялх беттен Грозненски вагонни депо, «Червленная - Узловая», «Примыкание» яхача станцешка конденсат канализаце гІолла дІаухийташ хилар бахьан долаш 8517 сом зе даьд. ХІаьта цу тІеххьарча шин станце Іанара провордашта, смкосташта тІера изоляцин еха хиларца дувзаденна 26 эзар сома маьха 3922 гигакалори йІовхал йоаньй. ХІаьта цу тайпара ледарлонаш хиларах Грозненски локомотивни депо алхха пхийтта бетта 8822 сома 2417 гигакалори йІовхал йоаьй.

Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене кулгалхой шоашта кара предприятешка доагора-энергетически ресурсаш мишта дІаухийт хьожаш леррттІа тІахьожам лоаттабеш бац, доал довцаш, кхом ца беш царех пайда ийбеш моттигаш нийсъелча ловш ба. Директивни органашв дІа ма деххара, шин шерен ийс беттен дІайохийта электроэнергин йІоврхали кІезигье йоагІар удельни нормашка диллача 1,8 процента 4 проценти, уж дІаахийтара боарам укхаза 1970 шера хиннар санна болаш бус.

Кхом ца беш энергоресурсаш дІаахийтарах, цу гІулакха боагІа тІахьожам ца лоаттабарах вагонни депо керттерча инженера Л. Х. Прохинцкена строги выговор еннай комитето.

Локомотивни депо начальника А. Н. Вереласа бехкгокхамах доля дош дуварга из ше тІаволаш комитета аргІанарча васедане.

Грозненски отделене начальнига заместителга н. Маниевга дІахейтад энергетически ресурсаш дІаухийтача цар цІенхаштта кхоачамбоацараш хулийтилга.

Халкъа тІахьожама комитета штате йоацача промышленноста отдела тІадиллад 1984 шера март бетта ер соцам мишта кхоачашбаьб хьажа, аьнна.

Совлен ахча ийделга дехка

Халкъа тІахьожама республикански комитети НГІАССР финансай министерство унахцІено лораяра министерства бухгалтере балхага хьежача гучадаьннад цар финансови дисциплина телхаеш хилар. Шоай балха декхарал совгІа кхыдола гІулакхаш кхоачашдарах кхы тІа а ахча хьежадарах йола СССР Къахьегамах йолча Пачхьалкхен комитета 1977 шера 26 февралерен 1980 шера 10 апрелерен соцамаш телха а деш, дІадаьккхача шера алхха ялх бетта керттерча бухгалтера заместителан экономистан хІара бетта кхы тІа а 22 соми 50 кепиги хьежадаьд, хІаьта кассира — 7 соми 50 кепиги.

Цул совгІа, бухгалтере болх беш йолча экономиста штатни йоацача фонда чота гІа цо бланкови документацена учет лелаярах хІара бетта кхы тІа а 45 сом луш хиннад. Деррига хьанйнача цу юкъа министерства централизованни бухгалтере керттерча бухгалтера н. Прошинай инициативагІа совлен хьожадаьд 547 сом ахча.

Комитето НГІАССР унахцІено лораяра министра П. А. Камышникова теркам тІаэзаб цар централизованни бухгалтере штатни финансови дисциплина телхаеш хилара. Тохкам беш хьахиннараш шоай аппаратни совещане дийца хиларах, ца доагІаш ахча ийделга дехкарах цо яь заявлени шин теркаме ийнай комитето.

Финансови дисциплина телхаярах, болхлошта ца доагІаш совлен ахча теларах министерства керттерча бухгалтера М. М. Прошинайна выговор еннай.

ІАЙШЕТИ ЦУН НЕШАШИ

Пхи шу совгІа ха я Іайшет Грознерча швейни производственни объединене цхьоалагІча цехе хІамаш тегаш болх беш йола. Юххьанца укхаза балха йоагІача хана цхьаннха говзал яцар цун духхьал итт класс яккхарах дола аттестат мара. Дукха дар ца ховраш, ца довзараш.

— Шек ма яла хьо йоІ, дукха ха ялале хІамаш тегачун професси йиза карзерзайтаргья вей хьога, — аьлар Хашиева Іайшетагара цун хьехаича а хиина дІаьттача Кулаева Зулвас.

Хашиевайна юххьанца атта дацар. Цхьабакъдо, уллув ца ховр хьахьеха, аьшача моттиге новкъостала бахна дукха нах бар цун. Цудухьа дарий а хац бизза шин бутт бале шин професси дика нара а ерзаль, цхьоалагІча разрядах хІамаш тегар хилар Іайшетах.

Къахьегамен производственни дисциплинаца дувзадена дош дийцар дукха ха йоацаш цехе. Даим яхар санна балха тІехьабунлаш, ерригача цеха болх тІехьашка тетташ бар Алхаева Розан Мациева Дугурханн. Уж балхара мукъабовлийта безача эттар гІулакх. Цеха профилактически Совета ше чуйоагІаш хиларах Хашиева Іайшет аьлар, хІанзарчоа уж шин йоІ балхара дІа ма яккха, аз новкъостал дергда царна. Цхьабераш цу гІулакхах тешацар, хІана аьлча Розаш Дугурханн «хьалагІа» бола болхлой лоархІаш бар. Из гучадувл цар дІабахача итт бетта план 103,7 процент кхоачашъярах а, планал совгІа пачхьалкхенна 65 эзар сома маьха продукци ехна хиларах а.

Розайца а Дугурханица а кхетама болх беш нъамаьл дир Хашиевас. дІаккхетабир уж хьегача къига хьежжа маре цар сей хургдоашилтах, цар хІинз а балха опыт нІйанга йолга, шоаш хьадечох дог лазаш уж ца хула аьттув бергбоацилгах.

ДІадахар кІиреш, бетташ. ХІанз шоай балхах дика лоархІабеш, производственни заданеш тІехкхоачашъеш хьабоагІарех ба Алхаеван Мациевай. Цар дукха баркал йоах Іайшета.

ЧІоагІа барт болаш, кхетаенна коллектив я цхьоалагІча цехе къахьегар.

— Аз херза професси, — йоах Хашиевас, — цхьанна а хІамалца хувцаргйоацаш сона дукха езаш я. ХІана аьлча, бера хана дена сона хІамаш тегачун говзал еза йолийтаца дукха къахьийгар са нанас Маржана а хІаьта пул тІехьагІа школе домоводство хьехаш хиннача Лашкова Людмила Петровнас а. Сенах ховргда из. хІанз са дІахора вахара никъ мишта хургбар, цар сома хІамаш тегачун говзала безам тІебахийтабецаре, аз малагІа балха говзал хоржаргьяр.

Дукха ха ялале цеха кулгалхоша зийра Іайшет, чоалхане заказаш цунга тела баьлар. ХІаьта йоІо уж тІера дика кхоачаш а дора.

Цхьа цеха комсомольски собране ше къамаьл деш Хашиевас дош делар шин пятилетка кхаь шерал ах шерал кхоачашъергья, аьнна. Шин дош толамо кхоачашдеш хьайоагІа из. Укх шера сентябрь бетта пятилетка диъ шера план йистехьакхай Іайшета.

Шийх лаьца дувцара дукха тІера яц Іайшет, баьъда, по безамца йоах шийца болх беча новкъостий цІераш. Шин толамий дард а уж балхаш хьахиннай йоах цо. Уж ба нехе меттел, ерригача объединене цІи хеза бола хІамаш тегараш Галаева Аьсет, Хашиева Мадина, Гиреева Мадина, Ноорузова Люба, кхыбараш.

А. ШОВХАЛОВ.

Бокъонца дола вежарий доттагІала бувзамаш да Ригерча морякий а докерий а ГДР-ерча Росток яхача кожал тессача геродерча шоай коллегашца. Халкъбоахаме мовхьаш цхьалха доахача хьаІоальчи хьалхалаттача опыта «копилке» мел Іайхар сихха дІадоавзийт «ДоттагІала тІий» аьнна цІи тиллача дувев халкъашта юкъерча социалистически яхьа картерий шиина а совгІонна. ХьатІадовгІача шера март бетта 10 шу доал из яхь вІашагІъелла.

Цу хана чукъ традици а хиина дІаеттад докерий бригадаш дІа-хьа ухийташ хувцалга, профессиональни говзала конкурсаш, шиина а мелха кагирхой Іилма-технически кхоллама выставкаш цхьана чакхйоаклита. Цхьаькха а да укхаза белгалдоалаш, цу линегІа дола кемаш цхьалха доахача докерий бригадашка къахьегама оасарле ялагІчул ах совгІа деккхагІа я.

Рига — Росток яхача доттагІала яхье къоастале делаш уттаъ дешаш «Шифсмаклерай» яхача форда агентства Ростокерча линейни отдела начальника Юта Червонатиса (аьттехьа), «Капитан Яковлев» яхача советски контейнеровоза капитана Юрий Карамышева (аьрдехьа хьалхарвар), «Совфрахт» яхача Ерригсоюзни объединене Ростокерча вакала Антон Партиньша (аьрдехьара шоллагІвар), ГДР форда агентства болхлой теркама юкъ моттиге да.

В. ЛИСИЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОРОНАШ ШОРТТА Я

ДІабахача итт бетта план 21 октябре кхоачашйир тха объединене коллективо. Цу юкъа маьхала яьккха продукци 103,1 проценти халкъа эпа товараш арахепара план 104,1 проценти хилар. Нормативно - цІена продукци арахецара план 108,1 процент кхоачашйир. Иштта дика болх барах оаха планал совгІа 336 эзар сома маьха продукци арахийцар цу юкъа.

Уж толамаш даха тха вІаштІехьдаьлар социалистически яхь шерра йоаржаярах, коммунистически хьисапе къахьегам вІаштІехьбаккхарах. Объединене къахьегаш волча 1223 сагах 1115 саг социалистически яхьа тайп - тайпарча формашка дакъа лоацаш ва.

Коммунистически къахьегама ударник яха цІи яккхара тІехьа яхье ваьнна ва 638 саг, хІаьта хІанзле из цІи лелас бокъо яьккхай 225 саго. ДІабахача итт бетта къахьегама оасарле 9,5 процент ийннай.

Къахьегамен производственни дисциплина тоаеча социалистически яхьах боккха пайда боалилга кхета а деш нхьа тайп - тайпара формаш балха юкъенхахьа гІерт тхо. Участкашта, филиалашта юкъе яьржача яхьа итогаш хІара бетта, кварталех ю. Цо йиш хулийт пайда эцаиза йоа торонаш гучаяхь, маьхьа хьинар айде, из е вож балха участок тІехьа хІана юс ха.

Балха участкашка «молнеш» арахец, торжественни хьале хьалхле яьккхачарна цІе вымпелаш, ахчан совгІаташ дІалу. Укх шера кхоалагІча квартале лелаьча социалистически яхьа итогаш яьй оаха. Объединене администраце, партийни, профсоюзни организацешца цхьана сопам баьб хьалхара моттиги карара нара тела ЦІе байрахи керттерча предприяте йоккхагІа йолча мастера Алаудинова Дагмана кулгалдеча трикотажни участка коллективана хьожае. Цу участка коллективо кхоалагІча квартала декхар 105,1 процент кхоачашдир, цу юкъа планал совгІа арахийцар 2,6 эзар сома маьха нормативно - цІена продукци.

ХІаьта дІабахача итт бетта план цу участка 104,6 процент кхоачашйир къахьегама оасарле 108,6 процент хилар. Пачхьалкхен дикала Знак тІалатташ арахийца продукци 203 эзар сома маьха я.

Уж деррига толамаш доахача шоашкара хьонхам гойташ хьалхарча шера чотагІа къахьегаш болча хІамаш тегараша Эсиева Хьаде, Котиева Лейлас, Ацаева Зайпала, Осадчева Ларисас, Капанева Нинас, вязальщицаша Магомаева Тонта, Исраилова Туминас, Сагомадова Хьавас.

Лоацца аьлча, 1984 шера январь бетта чотагІа къахьегаш объединене 220 саг ва, март бетта чотагІа — 80 саг, хІаьта 1984 шера чотагІа болх беш 148 саг ва тхо долча.

И. ЭЛЬДЕРХАНОВА,
производственни текстально - галантере й п п объединене керттера инженер.

КЕРДАЧА ФУСАМАШКА ЧУГІОРГБА

ХІара шера тоалуш, хозлуш йоагІа Советски район. Цун доазон тІа хьалдеш латт керда гІирсаш. Советское яхача юрта чукхоачаш эггара хьалха бІарг тІаотт керда хьаеча квартирай урагІйолхача этажашта. Уж квартираш еш я, дукха ха йоацаш вІашагІъеллача Советски ПМК коллективана чуйоагІа Исдангириев ГІайрбика кулгалдеш йола гІишлон бригада. Укхаза къамаьл хилар тха бригадираца а гІишлонхошца а.

— Тха коллектив деккхарийла я шоаза вІаштІардаь диъ цІа де, — яхаш дувц ГІайрбика. — Уж цІеношде бригада йолаенний карарча шера. ХІаьта царех цаІ йистедаьккха дала доахк тхо. Штукатурка яра балхаш даь а даьнна, хІанз кІир тохаш, чухьнахьара тоадеш да тхо цІеношта.

Цунца цхьана бригадо хьалдеш латт шоллагІа цІа а. Цу цІен хьалхара этаж яь а баьнна, цу чу штукатурка еш, кІир тохаш боахк гІишлонхой. Коллективо лаьрхІад уж шин цІа нердача шерага йистедаккха. Цудухьа кхетадеш да, бригадо из шин цІа даь даккхара бокнхагІа теркам тІабахийтар.

Беррига а бригаде болх беш ва 30 саг. ДукхагІа бола болхлой къона ба. ХІаьта а, цар лоацача хана вІаштІехьдаьннад шоай балха говзал дика караерзае. Кирпичк йотта говзанчаш лоархІаш ба Дукаев Хасмухьмади Маналов Саламуи. Шоай болх дика Іомабаьб къонача маляраша Хачукаева Лейлас, Алиева Тамаре, Мушлигова Яхас, Оразова, Хамане, Дунушина Яхас. АттагІчарех бац Хачукаев Йоакъапен цун помощница Тайсумован болх. Уж бетонщикаш ба, шоай декхарех массаза дика лоархІа а бу. Коллективе болх беш ба соахка Паметоевски юкъера школа еш хиина Сугаипов Мовлен Гепсуркаева Таисви.

Укх деношка шоай болх дІаболабаьб плотникаша а. Кора рамаш, наІараш дІеоттаеш боахк Сугаипов Мовлен Ахмадов Мовлден.

— Ер квартираш халал хьалха хьалъль довргдар тхо, нагахьа санна, кхыча гІишлошка балхаш дайта бригадера болхлой тІера ца боахаре, — йоах Исдангириева.

Района гІишлонхоша цхьатарра дукха гІишлош яр гІадвугаш хІама да. ХІаьта а, из гІулакх цхьан бешин харбаз йолла гІийртачунна тара ца дийрзача бакъахьа хургдар-кх. ХІана аьлча, вайна дика довзаш да цох хулар.

Б. СОЛТАГИРЕЕВ.

БОЛХЛОЙ ОБЩЕЖИТИ: КХОАЧАШДАЬРАШИ ПРОБЛЕМАШИ

Город Грозне, Черноречье поселке я Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача болхлой № 9 йола общежити. Цун вестибюле дІачуваьлча ма цхьалхо йолаши цІенеи я укхаза, аьнна уйла чуйосс. Из гІалато а яц. Цун этажашкеи коридорашкеи хьежача, хьачуваьннача хана дагадессар нийса хул. Массанахьа а иштта безамв я.

Дика цІен-нана санна, хьон общежите баха болхлой цІенеи порядок йолаши хиларга комендант Заракаева Сацита. ХІара этаже хьалтеха йоалл дежурства список. Общежите порядок лоаттаярга хьожаш я цу чу бахача вахах латта совет. Цун председатель я цу чу яха, завода оператор йола Абдулхаджиева Раиса, членаш ба операторш Плещун Вера, Андреев Виктор, шофер Тайсумов ИбрахІим, токарь Михайловская Антонина.

Общежите совета членашца цхьана Заракаева Сацитас хан-ханнахьа итогаш ю цІеношкеи этажашкеи цІено а цхьалхо а лоаттанра йолча яхьа. Собрани а еш дІакхайкабу цу яхье котбаьннараш шоаш баха моттиг цІена лелаеш боацараш. ЦІена бахарашта баркал яхайкаду, «молнеш» арайоах. ХІаьта бІеха бахараш, мебель телхаераш, метта поартал йохаераш бувцаш суртащ а даьхе листокаш арайоах.

Вестибюле хьалтеха доалл общежите пенгазет. Цу тІа буви культурни баха общежитера нах, цар шоай мукъа ха цхьа пайдане хІама деш, шоай политически сакхетами культурни, образовательни боарами лаккбеш дІайохийташ хиларах.

ХІаьта общежите йолаш я йоккха йоаца библиотека. Цига да «Ровесник», «Техника молодежи», «Здоровье», «Вокруг света», «Молодой коммунист», «Наука и религия» яха а кхыдола а журналаш, централни моттигерен газеташ.

Воспитатела Саламова Алла Дмитриевнас Заракаева Сацитайца цхьана тайп-тайпара культурни гІулакхаш ду, лекцеш ешийт, беседаш яйт, тематически сайреваш ю.

Масала, общежите бахача наха йийшай «Дуненах Іилмои дынои яхар», «Советски наькха интернациональни доттагІал», «Іилманен техниканен карагІдаьнна кердадараш» яха а кхыйола а лекцеш. «Наха вІаши лоаттадеча гІулакхий эздели хозали», «Вахара советски куц-сибат» яха а кхыйола а беседаш яьй.

Апрель бетта хилар «Ленина цІи хІара сага кер чу я» яха лекци.

Общежите бахача нахана культурни салаІийтара воспитателен комендантен совета членашца цхьана тайп-тайпара темаш йола сайреш хиннай музыках, поэзех лаьца, телевизионни фильмаш дувпаш.

Уж деррига гІулакхаш дара йоккха цІе уголок я общежите. Цу чу латт телевизор. Сарахьа хьагул а бале, передачашка хьожаш хул болхлой. бІаргадайнахох пюашта хетар дувц.

Комендантен воспитателен общежитерча наха вІаштІехьйоах экскурсеш. Цу тайпара шиъ экскурси хилар укх шера Бакуи Ереванеи. Цу городий исторически белгалйолча моттигашка хьажаро, къаьстта Бану хиннача революционни событешта дукха хІама довзийтар цига хиннарашта.

Общежите вах 180 саг, царех дукха дукхагІбараш къонеи дезал боацеи нах ба. Массаза а хилац общежите сатийна, сабаре, нийслу наькха салоІам бохабераш, харцахьара хІамаш дераш. Катийча наха Солхаев Ахьмада, Хаджимурадова Руслана, Мадаев Сайпте шоай цІагІара истол дохадир, шоашта кІалхарча этаже бахарашта хий тухийцар.

Совета членаш дийцар цар гІулакх уж шоеш тІа а болаш аьча собране. Общежитера уж арабаха дош оттадир. балха болча цеха коллективе дувца соцадир цар дош. Бакъда, пхелагІча цеха начальника Алижова тІазцанзар собране цар дош дувцилга е общежите шевена а къыбараш бахийта а цар фу леладаьд хьажанзар.

Иштта мара тІазцанзар шоалагІча цеха № 25-2 йолча установка кулгалхоша а общежите № 62 йолча цІагІарча Козлова Нинас ах бийса лыначул тІехьагІа шин сахьат даллалца маьха сатем бовбеш ловзар оттадаь, малар мелаш ноцшена аь зийнар а.

Белгалдаккха доагІа заводе администраце оагІонгахьара общежите бахача наьха аІалла терво еш ца хилар.

Заракаева Сацитас хьоладу тхо общежите чеига. Коридорашкара йийнаш юкъ-юкъе Іургаш дийнна деха да, пенаш хий тІехха а тІоадал тІахкьача а юкъ-юкъера штукатурка еха, тІундения да. КІалхарча этажа бос бола бетон йилла уйче йохаь, боккха кІоаг боаллаш я. Цу моттигера канализацеонни турбаш еха, хьайийлла моттиг я из. Цигара канализаци дІа а къайла, нхы тоа ца еш из латта массехн шу да.

ХІаьта общежитена цхьаккха а тайпа ремонт ца ю пхилх шу да. ДІайха хий доагІа турбаш цхьацанахьара еха хилар бахьан долаш царех арадувла хий ийна тІа а кІалхарча этажашка а кхоач, пенашта тІагІолла Іоухаш уж доладу.

Дукхаза а дийхад аз завода кулгалхошкара тишъенна турбаш цІеначарца хувцаш дІайхачд хии водопровод тоае, аьнна.

Дуккха нах чубахаш цІеношма дий ераш. Ерац юксех нах боацача а тина ма хулий-ма яц. Вестибюле буфет йилла цунна йича санна дика помещени а тха. Цига буфет йиллийта гІийртай со. Из чІоагІа эшаш яр. Цох торговлена а общежитерча наха а гІуланх хургдар. Бакъда, оаха яхачунга ладувгІаш бац предприяте кулгалхой.

НКПС Централни Комитета укх шерарча июньски Пленуме дийцар болхлой къахьегама, бытовойн культурни хьалаш тоаде деза, яхаш. Цу хьакъехьа деш хІама дац укхаза тхона.

Сацитас деча къамаьла юкъеэккх цу общежите шин дезалца яхаш йола цхьа нхалсаг.

— Кр тхона комендантал ла алалца лерттІа Іаоттадоа цІагІа гІандаш дацар тхога, — истолаш цхьа тиша хІамаш яр. — яхаш дувц цо. — сеткаш мелдена кьшна маьнгеш дар. Сацита оарцегІъялар бахьан долаш хІанз хІара цІагІа таханара полированни истолаш, жега гІандаш, дахчан маьнгеш, тумбочкаш, кхыйола мебель я. Тха цІеча уголоке деррига а диъ-пхи гІанд мара латтацар. Уголок ше а яцар саг салаІа чувала мегаргволаш. ХІанз цига гІандаш да. Истол латт, трибуна я. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода къонача операторша, общежите бахараша Арсамбаева Липаси Аушева Аьсетеи бакъдир цу нхалсаго яхар. Цу комсомолкаша дийцар завода оагІонгахьара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша общежите бахача наьха политико-кхетама боарам лакхбара хІама дац, яхаш.

Вай мехка хьадеш мел дар сага дукха, хьаьвала къахьегача сага вахара материальни культурни хьал тоадар дукха деш да. Обществана болча пайдана къахьега саг эггара сий долашагІа ва вай мехка. Иштта бола нах ба общежите бахараш. Цар фусамий хьалаш тоадара йоакко е деххарийла ба мотт сопа завода кулгалхой. Из ала доагІа партийни профсоюзни организацеех а.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Тахан-ракетни бІуннйн артиллереи ди

ЦІе байракх лелаю Прикарпатски тІема округ. Деналеи политически нийчоня тІехдика толамаш доахаш накъабоагІа шоай цІейна Н-ски дакъа бІухой-ракетчикаш. ХІара дийнахьарча классашкарча, тренажерашкарча, полигонашкарча занятешка шоай тІема говзал тоаю цар.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аттехьа) — тІехдикача расчета членаш Геннадий Солоухин, лейтенант Виктор Авдеев, зІамагІвола сержант Андрей Бурлаков, мугІарервар Евгений Приходько.

В. ПЕСЛЯКА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХІАРА ДЕННА ТЕРКО Е ЕЗА ГІУЛАКХ

Укх шера нійс бетта итогех хьайбай продукци яккхаран кийчъяран лелаьча яхье котъяьннарг а лаьрхІа вай республикана РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-н хараре кара тела ЦІе байракх яларах кхы а чІоагІагІа хьинар айденна къахьегаш ба республика колхозашкара, совхозашкара хьайбаш леладераш.

Карарча шера итт бетта соахка цу юкъе ехкачувца нийсйича пачхаьлкхенга шура 3 процент дукхагІа ехкай, дулх — 5 процент, хІаьта тха — 18 процент.

Уж толамаш доахача эггара дикагІа къахьийгад Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Ножай-Юртовски районашкарча хьайбаш леладераша. Хьинар ца кходеш къахьийгад Сунженски Веденски районий фермашкарча коллективаша а.

Боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье эггара дикагІа толамаш даьхад Сунженски района XX партсъезда цІерагІча колхоза, «Гвардейский», «Самашкинский», «Атагинский» совхозий, кхыча боахамашкарча къахьегамхоша.

Ши-кко шу хьалха хІара Іаттагара 4000—5000 килограмм шура йоаккхаш, дийнахьен буси 800—900 грамм дозал ІотІадеттадолийташ хьайбаш кхоабаш, бІаь жийна тІехьа 130—140 Іаьхар хьалкхебеш цхьа наггаьа болхло мара хилацар. ХІанз дукхача хьайбаш леладераша норма а хинна дІаэттад уж доккхий хьонхамаш.

Шелковской района Ленина цІерагІча колхоза доярка Ибрагимова Лидас хІанзале 5000 килограмм шура яьккхай хІара ше беттача Іаттагара, хІаьта «Кулариниский» совхоза доярка Алимерзоева Майзана — 4000 килограмм. 900 грамм дозал ІотІадеттадолийт дийнахьен буси хІара ше кхоабача хьайбана «Гвардейский» совхоза скотника Іасуханов Хизара. Цхьаккха Іасилг тІера а ца долийташ сиха хьалкхеду уж «Лермонтовский» совхозе Арсанова Арубикас. Уж санна шоай ниа дІа ма кхоачча къахьегараш дукха ба колхозийн совхозийн фермашка.

ХІанз фермай бригадираша, боахамий кулгалхошен специалисташен де дезарех керттера дар да хІара коллективай болх хьалхалаттаранца нийслургболаш эргебоаккхаш тоабар. Халахетта, дукхача фермай, бригадай кхоачамбоацарех керттера дар да шура кІеаига луш дола доахан Іулашта юкъе дукха хилар. Из бахьан долаш бІарча республика хьанийцача хІара кхоабача Іаттагара итт бетта яьккха шура 1774 килограмм мара яц. Дукхьал дІаэргда вай дІадахача шера цу юкъа яьккхачувца нийсйича 89 килограмм дукхагІа яае а из во хьохкам хилар. Кхы а воагІа хьонхамаш да Урус-Мартановски района совхозийн. Цига хІара Іаттагара 1458 килограмм мара шура яьккхац. ХІаьта 1448 килограмм мара яьккхац Малгобенски района боахамашка а. Укх шера 205 килограмм кІезигагІа яьккхай хІара Іаттагара соахка цу юкъа яьккхачувца нийсйича Назрановски района боахамаша.

Укх шера эсала къахьег Шелковской района хьайбаш леладераша. Итт бетта хІара кхоабача Іаттагара 1909 килограмм шура яьккхац бІарча район хьанийцача. Из дІадахача шера цу юкъа яьккхачувца нийсйича 223 килограмм кІезигагІа а я. ХІаьта ерригача фермашка гІолла яьккха шура ах эзар тонн совгІа кІезигагІа я.

Царца социалистически яхь лелаеш болча Наурски района хьайбаш леладераша хІара Іаттагара 2294 килограмм шура яьккхай. Соахка цу юкъа яьккхачувца нийсйича цун боврам лахбеннаб 6 процент. Велгалдеккха доагІа цу шинна а районашкара хьайбаш леладара хьалаш цхьатарра хилар. Дале а вайна гучча бесса хьокхамаш тайп-тайпара да. Цо хьахьокх Шелковской района боахамашка шоай кхоачамеки торонехи ма боагІара пайда эцаш ца хилар.

ГІулакхаш дика лелац Грозненски района дукхача фермашка а. Кхоачамех пайда ца эцарах уххаза а хьагІлуш йоагІа доахангара хьайоаккха шура.

Фуд керттера бахьан цхьайолча районашкарча боахамаша хьайбай продукташ кІезига йоахилга? Цу хаакъехьа ала Іарлу, доакъар мел эша тоъаш дац, долаш дар а во да, цул совгІа кадрашцара проблема а дІаяккханза я. Уж кхоачамбоацараш хьайбаш леладерий балха юкъе доахкаш да. Уж ма хулла сихагІа дІадаха а хІаьта фермашкара дерригa балхаш эргадоахаш товдара берригa шоай теркама низаши тІадерзаде декхарийла ба боахамий кулгалхой.

Иштта гІулакх вІаштІехьдаккхарах «Атагинский» совхозе соахкарчул дукха дукхагІа йоахих укх шера шура, хІанале тІехкхоачашъьей пачхаьлкхенга из йохкара шера план, дика кийчо лъй дулх дохкара план тІехкхоачашъяра а. Совхоза механизаторашa 18 эзар тонна силос кийчъяьй. Из доакъар тоъаргда шин шера.

Из совхоз санна цхьан хина тІехьаьсарех яр «Самашкинский» совхоз а. ХІанзле шурен дулхи дохкара шера планаш кхоачашъяьй цига. Дика кийчо яьй дІахо йодача хана толамаш доахаш къахьегара. Цар хьокхамаша хьахьокх хьайбаш леладара дола гІулакхаш цига лерттІа вІаштІехьдаьхалга, къахьегамен производственни дисциплина тІехаераш боацалга, берригача болхлой а специалистий а бохитокхам лаккхбаьлга.

Болхлошта юкъе шерра социалистически яхь иржаргІйола хьалаш дика вІаштІехьдаьхад «Назрановский», «Экажевский», «40 лет Октября» совхозашка, Сунженски района XX партсъезда цІерагІча колхозе, Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхозе, «Атагинский», «Грозненский молочный» совхозашка, кхыча боахамашка.

Хьайбай боахам дегІаба йиш яц дикача фух долча доахаца Іулаш эрга а доахаш хьайбаш дебадарга хьежжа мара. Дика ха я из гІулакх вІаштІехь ца доаккхалуш Шалински Урус-Мартановски районашкара боахамаш хьадоагІа, цудухьа укх шера итт бетта хІара бІаь Іатта тІехьа 52—53 Іеса мара хиннадац цига. Шу чакхдала довлл. Дукха доахен Іаьхара дисад. Цар шура а дургьяц Іаьсий а деоглаш. Кхетадеш дац РАПО-я Госплемобъединенег специалисташа а йоагІаш йола анализаш а яь ца проблема къоаста ца яр. Цу гІулакха сагота бац зоотехникаш, ветеринарни лораш. ДІахо ла йиш йолаш гІулакх дац иштта тесса хьайбаш леладелга.

Хьайбаш леладерий балха юкъе эггара бехктокхамегІа йола ха я доахан Іаштаре доахаш яр. Кхо а дешдоакъар дІадекхар, оттаьча распоряднах балхаш дІадахьар, хьайоаккха шура дукхагІа хилийтар, пленагІа хила доагІачул совгІа хьайбашта дозал ІотІадеттадалийтар, цхьаккха корта тІера ца боалийташ Іаьсий хьалкледар — уж да боахамий кулгалхоша, специалисташа теркам тІабахийта безам дола гІулакхаш.

Даьча тохкамаша хьахьекхад Шалински, Грозненски, Сунженски, Назрановски районашкарча пхьадолча боахамашка доакъара цехаш болх беш ца хилар, рационагІа ма доагІара хьайбаш кхоабалга вІаштІехьдаьккхадац.

Урус-Мартановски, Малгобенски, кхыча районашкарча цхьайолча фермашкара хин линеш йІохьяьяц. Шедал эттача мала хий а доацаш хьайбаш дисар ихерам болеш да гІулакх.

Боахамий кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша хаддаза йоакхо е еза доярки, скотникаша хьинар айденна Іик замалахьа къахьегаргдола хьалаш фермашка хилийтара.

Пачхаьлкхенга хьайбай продукташ йохкара планаш тІехкхоачашъяра, хьайбаш толаме Іаштара дахийтара фермашкара коллективаш оарцагІъяхар РАПО а боахамий а кулгалхойи специалистийн керттера декхар да.

Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама министерствай хьайбай боахама отдела начальник.

ГІАЛАТАШ ДАГА А ДОАГІАШ

Вайна хоаш ма хиллара, дІадахача дикъ-лхе шера тІехьаюсачарца яр тха объединени. Предприяте производственни план кхоачаш ца яра бахьанаш массе оагІорахьара тохкаш дукха болх бир оаха. Цига гучадаьлар эттара хьалхарча даькъе къахьегамен производственни дисциплина ерригача объединене вочa хьале хилар.

Из гІулакх къаьстта во латтар Мурдаев Іаддахьмана кулгалдеш хиннача шолагІча цехе. Духхьал 1981 шера цу цехера дисциплина гІоха телхарах балхара дІаваккха вийзар массехк саг. ХІаьта цеха кулгалхо ше а вацар Іа-яха ший декхараш ма дарра довзаш, нахагара боагІача тайшара болх хьабеха хоаш. Коллектива бирт чІоагІбе, ваьха йоакхо е дукха сагота вацар Мурдаев.

1982 шера кога гІирс бечa фабрикера вера тхо долча балха, коммунист Мурдалов Султан. Из хьалха вокхагІа волча мастера когаметта хьажавир оаха. Дукха юкъ алале гучадаьлар Султан къахьегам лерттІа вІаштІехьбаккха хоаш саг волга. Цудухьа 1982 шера оаха из вокхагІча цехе начальника хьожавир. Цу хана дела дикагІчарча лоархІаш хьайоагІа из цех.

ЛоархІаме мел йолча балха участника коммунисташ, дикагІа бола производственникаш тІачІоагІбир. ХІаьта къахьегамен производственни дисциплина тоаяра пІаьнагІъаллар профилактика совет. Цунна керте эттар предприяте ветеран, коммунист Марносов Александр Артемович. Из гІулакх дар бахьан долаш кІезигденнар дисциплина телхаелга.

ЧІоагІа ноча хьале яр тха бийдал доаттаи складаш. Цудухьа цун дикал дохлора. Складашта а пхьайолча цехашта а капитальни ремонт йир. Духхьал дІадахача шера ремонтни кхьдолен балхаш деш дІадахийтад объединене 80 эзар сом.

Аз лакхе ма аллара дІадахача шерашка тІехьаюсаш яр объединени. Духхьал 1981—1982 шерашка бахача нахага дІа ца кхоачаш бисар 335 эзар сома [illegible] когa гІирс.

ХІаьта аз йийца мероприятеш чакхьяхарах тхо тІехьадусачара хьалха латтача мугІарашка даьлар 1983 шера. Укх шера хьалхарча квартале баь дика болх белгал а боаккхаш тхона хьожайир КПСС обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофа, комсомола обкома нарара кара тела ЦІе байракх, республикански Сийлен улга тІа а даьхар.

Цу совгІато хьапар айдаь къахьийгар объединене болхлоша шоллагІчен кхоалагІчен кварталашка. ХІаьта итт бетта план 104,8 процент кхоачашйир оаха. Из хул бахача нахага планал совгІа 90,3 сома маьха кога гІирс бехналга.

Тахкарча дийнахьа дерригa гІулакхаш тха дика латт аьлча нийса хургдацар. ХІанз а нийслу къахьегамен производственни дисциплина телхаеш боле нах, балха ханах бизза пайда ца эцараш, ханах хьалха цІаухараш. Дукха ха йоацаш профилактика совете дийцар нахагара заказаш тьавйдеча Хабриев Русланен Степанен Гариккен доаш. Цар доаца бахьанаш а уттадеш хьа ца эцаш дитад нахагара массехк заказ. Из гІулакх бахьан долаш царна доагІаш дола тоІазар дир. ХІаьта корта бохабу малар мехна беха хиларех медицински вытрезвителе нийсбеннаб обувщикаш Бацалов Іарбий Тоут Викторн. Уж бетта йоагІа премица лун битар из бахьан долаш.

Производствера толамаш дикагІча оагІорахьа тоалургда, вмиа хет сона социалистически яхь лерттІа вІаштІехьъяьккхача а. Яхьа тайпара формаш балха юкъе кхуваш дикна балхаш даьь оаха укх тІехкъарча хана. Объединене къахьегаш болча 552 сагах 327 саг яхьа тайп-тайпарча формашта юкъе даькъа лоацаш ва. Яхьа къалхабаьинарий сийна «молнеш» яхаеи уж морални а материальни а поощренеш ярца белгалбоах.

Шоай гІулакх дика довзаш, балха йоаккха опыт йолаш боле нах кІезига бац объединене. Царех ба закройщикаш Шахмурзаев Іалаудин, Гульян Рафаил, Янарсаев Абукант, обувщик Маркиева Дугурхие, иштта кхыбараш. Царех цхьабарена объединене болх бу 27 шерал тІех ха я.

Укх шерара планаши тІайийца декхарехи дахал хьалха 27 декабре кхоачашде лерхІ оаха.

С.-А. МАЛЬЦАГОВ,
«Чечингобувьбыт» объединене директора заместитель.

ДЕГО КЪОАБАЛБАЬЧА НАЬКЪАГІА

Ханага диллача тиъаь итт шерага кхаьча саг ва Албогачиев Ахьматхана Руслан. ХІаьта шин вахарах дхаш хІана дац аьнна шераш дІаденнад цо дукха езеннача балха гІишлонхочун говзала.

1968 шера профессионально-технически училища йисте ма яьккхинге Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене шолагІа йолча СМУ каменщикалла балха вера Албогачиев Руслан. Цикъарчоа гІадвахар а тІаккха шек валар а дар ІІамигІача сага юхь тІа ше республика цІи хеза волча гІишлонхочун. Социалистически Къахьегама Турпала Хаджиев Шамсудина кулгалдеча комплексни бригаде каменщикалла балха хьожавийча. ГІадвахар — из сашa йолча коллективе болх бе шийх тешам боларах, хІаьта шек вувлар — лоархІаверрвий-теш хьалхашка латтача декхарех, аьнна хеташ.

Безаме тІакйцар бригаде къона специалист. Хьалхарча даькъе цунна тІачІоагІанр хьехамча Мартыненко Андрей Петрович. По ший ерригa балха опыт дІалора Русланна.

— Аттa дацар каменщика говзал ма ярра карерзе, — яхаш дагалувц зІамсага хІанз. — Цхьабакъда, со ца кхетар, сона ца доазар хьаьхьеза кийчча новкъостий бар увлуа болх беш.

Дукха ха ялале шолагІча разрядах каменщикалла болх беш вар из. Иштта дІадахар кхо шу. Даьхен декхар кхоачашде Советски Эскаре вий хар Руслан 1971 шера. Ерригa бригада яр из накъавоаккхаш. ХІаьта бригадира ше, Хаджиев Шамсудина цунца къамаьл деш дІахайтар, эскаре гІулакх даь ваьлча бригаде из болх бе юхаверга ше хьежаш хургволга.

Эскарера цІаевеча пхьаьккха уйла с езазар Руслана мичахьа балха гІоргва-хьогІ ддаш. Цунна доара ше къахьийгача бригаде хьежаш болга. Цудухьа цІаьвенача кхоалагІча дийнахьа бригаде болх беш вар из.

Руслана дика кхетадора болха говзал лакхъе езилга, хоаш долчох кхоачамбаь Іе йиш йоацилга. Цул тІехьагІа шу дала каменщика 4-гІа разряд елар цунна. Цул совгІа, цунна хІанз ховра плотницки, маляри, штукатурни балхаш.

Бригадира Хаджиев Шамсудина цхьан дийнахьа Руслана ца къамаьл хилар укхо дІахо дийшача бакъахьа хеташ.

— Духхьал каменщика говзал карлерзарах доалаш дац гІулакх, — аьлар Шамсудина, — Іа дІахо деша деза. Со а массе хана бригадир хургвац, ха дІайода, боккхагІчарна когаметта дІаоетта кийча хила беза кагегІа бараш.

— Цудухьа дарий а хац гІишлонхочун говзал дукха езалга дарий а хац, — яхаш дувц Албогачиев, — 1979 шера г. Орджоникидзерча горнометаллургически институте гІишлон факультете заочно деша эттар со.

ХІанз Руслан каста дипломни болх язбе волалургволаш ва.

Шийх даьца дувца дукха тІера вац Албогачиев Руслан, цхьабакъда цо ший новкъостех дувцача хана цун юхь тІа гуш да мел дукха безаш, царех доккхал деш цо къамаьл ду. ХІаьта новкъостиша: Мартыненко Андрейс, Сулейманов Ахьмада, Погорелова Олис, Герасимов Викторa чІоагІа хоза хеташ дувц Русланах, цун толамех, цун вахарах.

— Духхьал кхоь гуш хьалкхийра Руслан, шаьра дагадоагІа сона из эггара хьалха тха коллективе вена ди, духхьал технически училище яккхар мара кхы хІама ховш воацача кхуьш воагІача сагах, хІанз йизза балха говзал нара а ерзаьь, болх беш а заочно лакхара дешара заведени йистеяьккха вала воалаш вола дика специалист, башхаьдика новкъост хьахиннаь, — яхаш дувц Хаджиев Шамсудина. Гуш да бригадира цунах мел доккхал ду.

ХІанз Грозне Октябрьски оалача майдана гаьна доацаш 150 квартири цІа хьалде йолаеннай Хаджиева бригада. ХІанзле планал совгІа цхьа этаж кирпичаш хьалъеттай цо. хІаьта 1984 шера пхьоалагІча квартале из цІа эксплуатаце дІадала лерхІаш а я цІи хеза гІишлон коллектив.

Бригада массехк даькъах йийкъа, городе тайп-тайпарча объекташка болх беш я. Царех пхьабараш укх кварталe дІалургйолча грозерча циркана 600 сага лаьрхІа общежити йистейоаккхаш болх беш ба.

— Хьа валаре, хьона дицлургдоаца, хьа дег чу дижа ди малагІа да. — аьнна шийга хаьттача Албогачиев Руслана дийцар: «ЦІаккха дагара даргдац сона кхо шу хьалха айса саг йоаллеча дийнахьа ерригa бригада со волча хьоашалгІа ена ди. ХІаьта уж мел нах ба хой хьона? 180 саг. Дукха совгІаташ дера цар шоаш боагІаш. Цхьабакъда, цу совгІател дезагІа дар сона цар се иштта лархІар, сай сий дар. Из ди сона цІаккха дагара даргдац. Цул лоархІамегІа ди хиннадац са вахаре, ленински парте мугІарашка со дІайийца ди мара».

Хаджиев Шамсудина бригада хІанз болх беш я 1986 шера чотагІа. Шийн пятилетка 2 шерах ах шерах йистелькхай цо. ХІаьта цу гІулакха юкъе лоархІаме дакъа да Албогачиев Ахьматхана Руслана а.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

№ 21 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепа а теха, араяьннай КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандан агитацен отдела «Агитатора блокнота» аргІанара номер. Цу тІа я «Традицешта тешаме да» яха «Красный молот» заводa профкома председателa заместителa А. Антиловен «Порядок бригадера дІайолалу» яха Е. Тихоновен материалаш.

«Хьехамчех — дІайха дош» яхача рубрикана кІала я РСФСР заслуженни болхлочо Г. Носовова яьхь «Болхлой сий лорадераш» яха корреспонденци. Нохч-ГІалгІай исторе, социологе, филологе институтa сектора заведующе М. Каратаевас журнала оагІонаш тІа дувц Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа даькъа доаций хиннача башха-дикача наьсагах Тодоренко Анна Петровнах.

Грозненски горисполкома председателa заместитела, горпланa председателa А.-Г. Аушева «Моттигера ресурсаш царех пайда эцарах» яха статья кийчъяьй.

КАЛМЫКЕРА МОНГОЛОВЕДАШ

ЯккхагІа шу да Калмыцки метта, литература, исторе Іилма-тохкама институте болх беш монголоведене отдела йола. Цун балхах хьакхинарех дувц отдела заведующе Биткеев Петра?

— Калмыцки Іилманхой ба, къаьнача ханарен хІанзарен монгольски метташ вІашин нийс а деш, тохкамаш деш. Кепа а теха арадаккха кийчдаьд институте гІалмакхий-эрсий — монголий словарь. Из чІоагІа эшаш да, хІана аьлча тха автономни республике вошал долча Монголецара доттагІий бувзамаш шерагара шерага шерлуш латташ хилар бахьан долаш. Яэъаь йоалаш латт гІалмакхий мотт хьабеьнна, малхбузехьарча монголий мотт болча ойратски метта фонологи. Цу бахха тІа гуш да бІаьшерашка метта оаза системана хиннa хувцамаш.

Калмыцки Іилманхоша перевод а яь араяьккха кийчъяьй, специалисташта хетачох, хІанзарча хана а дикна доархІамеча ойратий медицински Іилма образец йола «Маьхий Іеттари доагадари» яха шин тоаьх латта трактат. ХІанз тхо да иштта ойратий метталарча «Улигеруа дадай» («Притчай форд») яхача йоккхача литературни произведенена перевод еш а комментареш еш а.

Тха отдело Іоаш монгольски халкъий фольклор. Гульяй ойратий, монголий, тибетски меттала йола дукха материалаши кулгайоазоша. Институтa изданешка хан-хана арайоах «Джангар» оалача гІалмакхий къамаш эпоса хьаькъехьара хьалха йий хоаш ца хинна монголий версеш.

ВІаштІехьъяьинай калмыцкия институтa монголий колеганашцарча гІулакхий дакъера айхха контакташ. ВІашца информацеш ю оаха деча тохкамех, цхьана балхаш деш темаш а я тха. ТІехххьарчарна юкъе цІераш яха йиш я ойратий йоазув хьадаьча Зен-Пандидах долча историко-литературни памятника тІа бечa балха. ХьатІадоагІача шера арайккха лерхІ оаха цу материалий хьакъехьара цхьана оттаь информаци. МНР-ерча коллегаша цхьара ду оаха хІацарча ханарча монголий меттах дола дукха тохкамаш.

Дмитрий ВОСТОКОВ.
(АПН).

ПОДЗОЛ ДЕХЬАРА

КУБА. «Хирон» яхача маркагІа Гаванерча автобусий заводо хьеча машинашта дикa тешал ду ПаргІатон гІалгІарен ерригача районашка. СССР-ера, Венгрера, кхыча социалистически мехкашкара доаттаеча оборудоване предприятега торо хулийт хІанзарча дІадехарий тІехболча боарамагІа йола 650 автобус шера яраха.

СУРТА ТІА: завода сборочни цех.

АПН—ТАСС сурт.

Политически обозревателa заметкаш

«ПРЕВЕНТИВНИ ТІЕМИЙ» ХЬАКЪЕХЬАРА США СТРАТЕГИ

Дегаш айденна ба президента Рейгана гонахьара нах. — Бахьан — бе йоллал мара йоацача Гренадал «котбоалар». Цунах лерхІаш хила тарлу лаьттан шара кхыча районашка а, ард вай, Никарагуа, Ливане, е миччахьа кхычахьа цу тайпарча «толамашка» бодача наькъа юкъ. США пресса тІа арювлаш я США кхыча мехкашта духьала еш йола тІема аншеш «демократи лораяра» еш а я «законагІа» а я алийта лерхІаш йолча Рейгана кхайкаьча цхьа «геттара кердача американски доктринах» дувцаш йола коммертареш. Хетаргахьа, шовинистически угаро сов чІоагІа кертах хьаьрваьккха хила веаш ва президент, хІана аьлча дукха ха йоацаш хоржамашта хьалхарча митинге заявлени йир цо: «Дуне тІаьан Америка шийна кулгал яьрга хьежаш да. ХІаьта, Америка бІарг ший форда тІарча гІашлошка кхоабаш я». Юха модни хулаш латт «превентивни тІемаш» де, «хІамаш хьалхагІа дІаетта» Вашингтон «бокъо йолаш» хиларах дола къамаьлаш.

Цхьабакъда, новкъа хургдацар США де лерхІаш дола «превентивни тІемаш» мишта хургда хоадам боллаш къоастадича. Эггара хьалха из хІама дІадоладаьр Рейган ва ала йиш йолаш дац. Масала, Европе «керда порядок» оттаяран цун цивилизаци «лораяран», Адольф Гитлера геттара раьза а волаш пайда яйбора цу тайпарча тийшача балхий тактикех. Ше СССР духьала тІом болабар «хьатохале дІатохалза» ца воалаш даь цхьа хІама да яхаш а вар. Шийна тайпарча наркотикаца кертах хьаьр а баьха. Бол кийчбора, кхыдола халкъаш лоалла оттаде дог оттийтара цу хана а хьалхьейора тІема уйлаш, шовинизм.

Ца аьлча даргдоацаш да, шоллагІча дикъ шера ше президенталла юкъахаржийтара цунах пайда эца лерхІаш вай деношка Рейгана гегемонистски психоз США лаьрхкІа хьалхьею, аьнна а. Из кийча ва байнаршка шийна тІехьа кхаж тассийта а. Ливанерен Гренадерен хІиннгашка чу а дехка цІадевача цига боабаьча «турпалий» декъашта гонахьа театральни шоу а уьттаеш. Цу тІа а вашингтонски администраце вехь а дайна заявленеш ю: «кхыча халкъий паргІатон вахари бахьан байнаб уж, уж «лийтаб машар бахьан». Цхьан хана цул хьалхагІа хинна президенташ а тІийртар цу наькъаца политически капитал Іоае. ВІашагІкхийттача Штаташ «бІеха тІом» лоаттабаьча Вьетнамера цІакхехьача воараш долча дакъех цу гІулакха пайда а ийбеш. ТІехьагІа дукхача американцашта гучадевлар уж бов дІаахийта хилари сонтача политикашен гергий корпорацешен дІадоладаьлий харц а вхь дайна а гІулакх хьалдацара парга вьетнамцаш боабайта хилари.

США агрессивни политика тІа-тІа чІоагІагІа эгІазкхувл кхыметтел НАТО гІодлара цар союзникаш а. Малхбузен Европе тІа-тІа чІоагІагІа хоашаш да цун кхерамаен дІоагІаш Рейганен цун «командан» бе дохкаре духьала бараш детта цІогІарч. Кхы а чІоагІагІа шийна болаш боагІа цун малхбузехьарча даьнъах керда американски ракеташ — СССР, цун союзникашта тоха лаьрхІа доле герз дІаоттадара йола плацдарм ца яйта гІертача континента халкъий тІема духьаларча болатa. Карибски бассейне США лелаеча авантюризмах тийшача балхашен яхы цІаьхха а тешаьу нах, фуннагІа даь а ший лоІам дерригача едамашта начболла гІерташ болча деятелех цхьанна тайпара а тешам ца хиларах.

ХІаьта укхаза цІаьккха а дагадох КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхерча Совета Президиума Председателa Ю. В. Андропова укх шера 28 сентябре яьча заявлене тІара дешаш. Рейгана администрацех дувцаш аьлар цо: «Шій империски уйлаш кхоачашъе гІерташ из мел гаьна уж гуш хилча, хета ца деча далац, моллагІа а хІаман уйла еш вола саг юкъ ца саца йиш йоацача довзов тІа дІатІакхаьчача из юкъ соцаяра эшаш йола тормозаш вІалла йолаш а йий-теш Вашингтона, аьнна».

Эттай «Гренада турпалаш» хьаьрбаьла милитаристски йІовхал лаьгІъяра ниж сиха лахаза баргбоалаш йола ситуаци. Мехкашта е яьастъяьстача яха юкъерча цхьанна а идеологически кхыйолчек вІашдухьаленеех хила йиш яц рейгановски «крестоносцашта» цар ваьр мегийтара дола бахьан. Йиш яц «превентивни тІемий» хьакъехьарча США хІензарча стратегага адамле ядерни катастрофага кхоачаяйта.

Юрий ГВОЗДЕВ.
(АПН).

ФРАНЦИ. «Шапель-Дарблей» яхача мехка йоккхагІйолча целлюлозно-каьхата фирма къахьегамхоша массехк бетта цахаддаш къоасам доттабу производственни низаш аьгІ а деш 1500 саг балхара дІаваккха аьнна администраце оттаьча планашта духьала. Забастовка ца яйтар духьа дирекце шин завод дІакъоалаб лаьрхІар. ТІаккха профсоюза тІахьехамагІа инженерно-технически персонал а хьаккхийтта предприяте цехаш хьа а лаьца болх бе йолаяллийтар производство. «Юманите» яхача газето цу хьакъехьа белгалдоаккх Франце болхлой болама исторе эттара хьалха къахьегамхой тІахьожам а болаш болх беш я «Шапель-Дарблей» яхар санна йолча йоккхача предприяте заводаш, яхаш. «Юманите» яхача газета тІара хьайийцача сурта тІа: бастоваь деш болча болхлоша даь кьахт тІедолча грузовикий колонна. Уж тайпа выступленеш а [illegible] болхлой шоай проблемашта общественноста теркам тІаоза а, шоай предприяте дерза дІагойта а гІерт.

ТАСС фотохроника.

Кердадараш

Опыт екъаш

Грозненча Заводской районе пионерий ЦIагIа хилар «Къоначе ленинций Марше пионерски отрядашта а дружинашта а пионерий ЦIеноша деча гIона лоархIам» яхача темах йола республикански семинар. Из дIаяхьа, цунна юкъе дакъа лаца гулбеннабар республика районашкарча пионерий ЦIеной директораши методисташи.

Лаьха белгалъяьккхача темах доклад йир цу пионерий ЦIен инспектора Н. С. Гажалас. Цул тIехьагIа Грознерча № 39 йолча юкъерча школе пионераша довзийтар шоаш тайп-тайпарча цIейшта накъа мишта ул, уж мишта дезду. № 21 йолча юкъерча школа пионераша гойтар шоаш дружина совета заседанеш чакх мишта йоах.

Из семинар опыт екъаш йола мероприяти санна чакхъьлар.

Безбир дикагIбараш

ДикагIбола промышленни предприятей, юрта боахама болхлой безбар дика лер юташ гIулакх да, цкъа-дале, дика къахьегаш къабоагIараштa дика кетт шоай хьинарера къахьегам за а зийна белгалбаккхар, шозлагIа-дале, кхъача нака масел эц цу тайпарча нахагара.

Цу тайпара мероприяти хилар Шелковской районе Шелкозаводской станица культура ЦIагIа. Дукха нах гулбелар цига дикагIбола колхозникаш безбе, царгара опыт хьоэце, дагабала. Белгалбаьннараш бар В. И. Ленина цIерагIча колхоза водитель вола Ермушкин Михаил, тракторист Ахмадов Аххьад, жа лаладеш вола Балаев Салман. Ялат чузцача, жа лелаеча дика толамаш дахарах царна премеш елар. ДIахо кхы тIа а дикагIа къахьега дош делар къахьле лелеечар.

С. АРЧАКОВ.

Аьттув балба шун!

Дика гIулакх а хиина дIаэттад Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета студенташта юкъе дикагIдолча Iилман балхий конкурсаш чакхйоахилга. Цу тайпарча конкурсашка дакъа лаца балхаш деш болча студентий знанеш кIоаргагIа хул, тайп-тайпарча чоалханеча дешай дух тIа боал. Iомалу Iилман болх яьбеш мишта къахьега деза.

Цу тайпара конкурс дIахьийкаьй хIанз университета студенташта юкъе, цига дакъа лаца йиш йолаш ба ерригача факультеташка дешаш бараш. царна ца ховр къоастаде лаьрхIа факультеташка я хьехархой комиссеш. Цу конкурсе дакъа лоацача студенташа февраль бутт чакхбалалехьа комиссега дIадала деза шоай балхаш. Из хьожаргьа балхий чулоацамга, лоархIамга, дикагIдараш къоастадергда. Къоастадаь дикагIдола балхаш дохьийтаргда Ерригсоюзни конкусе. Шеко яц, хIаране толаш хила безам хиларах, ше-шийн болх Ерригсоюзни конкурсе бахьийтарга сатувсаш хиларах. Царга массанега а ала догдоагIа: аьттув балба шун.

М. БАРАХОЕВ,
университета студент.

КЪИЗАЧА ЗАМАН ТЕШ

РЕЦЕНЗИ

Базоркин Идриса «БIаьшерий боадонгара» яха роман ше дийшачул тIехьагIа цу книжка цецваьккха. Москверча шинни завода болхлочо Овчаров Анатоле «Советская Россия» яхача газете яздаьча кехата тIа йоахар: «Тахан дийша ваьннав со Базоркин Муртаза Идриса «БIаьшерий боадонгара» яха роман. Iалаьмате дика книжка! Цу тIа сона карадир Шолохова халкъал, Горьке «Иллей» поэтичность, А. Толстойя гражданственность, Лациса лиризм, Гюго денал...

Из роман — прозера поэма. ТIехдикача, денал долча халкъах йола поэма, хала кхел а сийлахь-доккха истори а долча халкъах йола поэма!»

ЦIаьххаза а уж дешаш дагадехар сона цу романах яьча инсценировках Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай театре оттаьча спектаклага хьажа водаш.

Цу инсценировка автораша — Базоркин Идрисей Солцаев Мималтей — романа хьалхара дакъа мара юкъе доала ца деш. «Калоя хьалхара безам» аьнна цIи тиллай пьесах. Бакъда, чулоацам дукха кIоаргагIей шерагIей ба цунах автораша тиллача цIерал. Из спектакль Калоя хьалхара безам хиина Iац, цу безама фоне автораша вайна довзийт паччахьа хана Iалаьмате хала а къиза а кхел йолаш хиннача гIалгIай халкъа трагически истори. Кхыметтел эггара хьал долаш, «паччахьа саг» лоархIаш вола ГIойтамар (артист М. Даплетмирзаев) а трагически кхел йолаш саг ва. Цкъа-дале, ваха мел вах — наьха наIалт тIадолаш вах из, шозлагIа-дале, наха вув из, кхозлагIа-дале, из ца везаш, нахаца лелаш сесаг я цун. ГIойтамара хет ше низ болаш, массане ше яхар шийна хетар хIана дац аьнна. Уж уйлаш цун дег чу йоассаеш из сонтавоахар, из хьалсувсавер да харц а бакъахьа а цо Iоадевь рузкъа, цунах хьаким ваь, кхе, миска нах цун баа а боацо а дIабенна паччахьа Iаьдал. Цу гIулакхаша сонтаваьккха ахчах, рузкъах кийце йоалаю цо Наси (З. Багагова) ишта тийшача балхаца дIадаьккхад цо вежарий — Турсен (А. Давлетмирзаев), ГIаракхен (Ю. Идаев) хиина лаьтта. Шийн беррига из тийша болх гучабалар кхераш леваь, Iехаваь мехкара воакх цо Турс. Шоашта цо лелаю харцо ла ца могаш, цунна духьал баккха низ а боацаш, шийн са диаь ханал хьалха кхалх ГIаракх. Цар фу хоададе дага волаш Калой Сибаргера вахийта лерхI цо. Нахацара, шийн халкъацара бувзам байна, царна дегазваьнна саг ва ГIойтамар, цудухьа да цун вахар, мел хьал долаш из вале а, наха дегазвалар а хул цун во.

Солцаев Мималта дика хов общественно-лоархIаме темаш йоашхаш йола пьесаш репертуара юкъейоалае а вай ханарча постановочни стилистикацеи психологически хьисапе актерий ловзарцеи уж цхьана ювза а. Из тайпа материал луш я хIанз вай ювца инсценировка а. Из ва обобщении, условни дола сурт-сибат лохаш, цунна тIаккхуш вола режиссер. Шийн спектаклей мизансценаш цо массаза а публицистически хьисапе оттаю. Цун спектаклашкара турпалаш массаза а залагахьа, публикагахьа бийрза, царех шоай союзникаш бе гIерташ хул. Цунна безаме, дего къоабалъеш тIаьцаш яраш я адамлена хьамсара йола темаш проблемаш. Цудухьа еза наха цун спектаклаш, хьож царга безаме хеташ. Цудухьа да цун спектаклаш массаза а монументальни а публицистически а хьисапе. МоллагIча замах лаьца дувце а, таханарча наха лоархIаме йола проблемаш гучайоахаш а йоашхаш а. Цу даькъе къаьстта белггала я Солцаева увттаеш йола массови сценаш. Укх спектакле а эггара дикагIчарех я уж сценаш. Масала, ГIаракхеи Калойи (А. Марисултанов) лагери ГIойтамара лагери вIашкатоссалуш хьахьокхаш йола темпераментни массови сценаш.

Къаьстта из гIулакх дика доашхаш я спектакла хьалхарча даькъера массехк массови сцена. Царех цаI: шийн лаьтта юхаэцар духьа доахан а доаладеш венача ГIаракхаца къовсам баьле, цун тIайолалу ГIойтамара гонахьара хуллаш. Цу ханна режиссера оркестра кIоага чура кхотабенна гучабоах ГIаракхаи Калойнеи тIехьа бола нах. Цу гIулакхах озабале тIехьашкахьа бовл вожаш. Уж тайпа символически а публицистически а моттигаш кIезига яц спектакле.

Атта хиннадац вай даьшта баха, лела. Цар денала, эхьазделa, дикача гIулакхашта массаза а юкъелелхаш хиннай хIиллал, къизал, цхьаккха бокъо луш йоацача социальни система харцо. Укх спектакло Iалаьмате дика а доаш из деррига.

Солцаева оттаьча спектакле хилац ца эшаш соадола хIама. Цудухьа цун спектаклаш массаза а белггала хул лаконични а условни а йолча оформленеца. Бакъда, укх спектакле новкъарле ю бIаргашта IотIаухача дероах лыинача кийнаша, ца эшаш дукха хул сцена тIа «кардибалет».

Спектакла керттера турпал ва Калой. Цудухьа деррига а цунца, цун кхелаца дувзадена да.

Къизача замо хала кхел хIама дисац. Дай ненеи да цун, ирал лаха баха мехках баьнна. Моцало, къело, вахара къизало ханал хьалха боабо Калой тIанийца цун даь воша ГIаракхи даь вешийн сесаг Доккея (З. Айдамирова), воакх из езача йоIах, йова цунна наьха сутарал, хIиллал. Къонача артиста А. Марисултанова дика доаш из сурт-сибат. Бакъда, кхы а дизагIа хургдар из сурт-сибат, нагахьа санна пафос кIезигагIа а йолаш шийн турпала оамал психологически чоалханегIа хьагойта артиста вIаштIехьдоаларе.

Хьожашбарий бIарг тIаотташ, безаме пар дег чу йоссаш я З. Радуевас вайга гойташ йола Зору а. Тайп-тайпарча моттигашка цо дика хьахьокх шийн турпалхочуя дагардар, цунна къувлаш дар. ЗаггIе елаш гIадъяхь, дог ловзадаьнна я из Калой-

на вIашагIкхийттача, шийна из а ше цунна а езилга хоаш. Цудухьа цу сценашка Iалаьмате чIоагIа гIоздаьнна лепаш да цун бIаргаш, елаш я юхь. Бакъда, наг-нагахьа цу гIадъяхара юкъе гIолла, йийкхача дийнахьа, цIаьхха тIаьхкача морхаца къайлабоакха малх санна, наха доха дергдий-хьогI е са ираз, тийша болх бергбий-хьогI со из къизача вахаро, аьле кхераме уйла дег чу есе, оагалу цун дегI, цу хана матар долх бIаргаш, гIадъяхар дIадовл юхь гIара.

— Аз сайяр йохийтаргьяц хьал доацачунга. ТоъаргIья оаха шинне хьийга хало. Из мукъагIа яхийта еза, — йоах Батазе. Ше яхар цо кхоачаш я ду.

Массаза къело есаре вига, рузкъах хьогаш ваьхача мискача сага философи я Батазе йр. Шийн турпалхочун из философи Iалаьмате дика хьал а лоац, чакх а йоакх из роль ловзаеча Хаджиева Неллас. Цуморча даьшта-йоанашта дакъа кхоачаш ба, шийна а Калойна а юкъера безам хIалакбаьча шийн пашна Батазена Зорус боаккхаш бола сардам.

Къизача замо къиза кхел енна саг ва Омаев Дагуна Хьасан-хьажа. Шийн са санна цунна езаш хиина йоI вIашхийча, къавеннача сагага ехкай дас, нанас. Цу гIулакхо дог хоттIадий кхы саг ца йоалаеш, цу шийн хьалхарча безама тешаме волаш вах из.

Цунна еза йоI йийцар из къавенна ГIойтамар. Цудухьа бIаргавайча везац из Омаева турпала. «Шийн истанца ловзаш, дезалах, берех мерзо эшаш махкара юкъе боалла жим санна хьала юкъе вахаш ва из. — йоах цо. — ХIаьта со... Со цхьаккха хIама дац. Мел хозахеташ хувцаргьяр аз сай цIи, айса Iомадаь Iилма, сай дезалца йоаккхача цхьан иразеча бийсах»...

Наг-нагахьа жIалена кхоесаш йола тIехк санна Хьасан-хьажийга а кхоач иразе миноташ., шийна йийзача йоIаца, бакъда, хIана, наьха сесагаца, наьха метта, наьха тхов кIал.

Дехача дегаца, балех хьалбизача нераца, гIайгIане оал Омаева: «Со — молла, хьажо, къонах моцагIа сайгара наха дIадаьккхача ираза къу хиннав».

Ишта къиза кхел шийн хиналле а, кхыча сага из халахетар ца хилийта оарцагIа варгволаш саг вац Хьасан-хьажа. Цудухьа оал цунга Калойс массаза а нийса лувш Iаьдал да хьа, амма сона дага дагIац цкъаь-цкъа мискачаргахьа хьо ваьнна.

Массаза а Хьасан гIерт гопла хила, нах Iехабе, ше яхачоа уж хьатIаберзабе. Цу гIулакха лаьрхIа оттаю цо Доккy ерзаергьа аз, яха киловзал а.

Верригa а шорза мара сцена тIа ваьна гац вайна Азаев Хьамида турпал Хамбор, бакъда, массаза а вайца дахе дус из сурт-сибат, цхьан хана паччахьа сатрапаша Iехабаь, бусалба мокк ба аьнна, Турце лебаь дIабахийтача вайнахьа къизача кхела дийна теш волаш.

Бусалба бараш болча баха шоай ираз лаха дага хиннараш цу бусалба наха бовла а бала а ца буташ, чарахьа эккхадаь аькха санна хьувзабеш лийнаб, кхыметтел веюар дIаволла а ца буташ.

Даьхе еза, из лорае, из бахьан долаш шийн са дIадала вайх хIаравар кийча хила Iомавеш да Хамбора гIайгIане дувцар.

...ЗIамигa а йоккха а цхьа роль яц цу спектакле, из роль ловзаеча артиста дахза сурт-сибат ца кхоллийца, массаза а вай дег чу яха юсаргйоацаш. Кхыметтел зIамигача Орций роль ловзаеча кIаьнка Т. Марисултанова а кхолл Iалаьмате чIоагIа вай безам тIабодаш дола хьамсара сурт-сибат. Боккъонца дег чура доагIаш, артиста киловзал йоацаш ди цо оала хIара дош.

Боккъалдар аьлча, дIаьха а ираза а кхел хургйолаш спектакль я из, дика даьккха а хоза тийга а барзкъа санна езаш безам тIабодаш нах хьожаш хургболаш. Цу спектаклах майрра ала мегаргда: Нохч-ГIалгIай театра визитни карточка да из, аьнна.

Бек АБАДИЕВ,
театровед.

СУРТА ТIА: Калой — А. Марисултанов, Зору — З. Радуева.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

19 ноябрь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.00. Занятеш еш я «УнахцIено» яха группа. 10.00. Болх беш я ловзарий автоматаш. 11.00. Болх беш я кинодезарий кинолаборатори. 18.00. Лекцей зал. Болх беш да юзагойтача фильмай кинотеатр. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «BIаьшагIкхетар» яха дискоклуб.

Химиский культура Дворец. 17.00. «Популярни мелодеш» яхача халгьа духовой оркестра концерт. 18.00. «Кхоане дагалатташ» яха устни журнал. 19.00. Эстрадни иллеи музыкан сайре.

20 ноябрь

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.00. Занятеш еш я «УнахцIено» яха группа. 10.00. Болх беш хургья ловзарий автоматаш. 10.00. Лекцей зал. «Нефтепереработчик» яхача садоводчески товарищества отчетни конференци. 11.00. Болх беш я «Фаьлгийн приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 14.00. Халхара зал. Лакхерча классашкарча дешархошта хетаяь гуйрен бал. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «BIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Химиский культура Дворец. 10.30. Болх беш я «Къона атеист» яха клуб. Хьа учебника мугIарашка гIолла» яха кинообозрени. 14.00. Теннисах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Къулбаседа Кавказ» яха кинообозрени. 19.00. Эстрадни иллеи музыкан сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 15.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» яхача завода культура ЦIа. 11.00. «4-чен 7-чен классашкарча дешархошта дукхагIа еза стихаш» яха дикагIвола чтец ларкара конкурс. 12.00. Болх беш да «Космонавт» яха берий кинотеатр.

ДОВЗАЧУН ЦХЬАЙОЛА КЪАЙЛЕНАШ

Вай дахача бIаьшерен хьалхарча итт шера Петербургерча журналаш тIа кепаетташ хиннад «А. Терек» а «Шах-Эддин» а яхаш ше язвеча сага дувцараш, публицистически статьяш. Цул тIехьагIа массехк шу даьлча Блок Александра ше литература обзор еш яздаьд: «А. Терек баьича произведеней автор ва, аз царех аргдар, уж дIахо йодача хана вай сийлахьча хана йола материалаш хургья аьнна».

«Двенадцать» яхача революцей йолча эггара хьалхарча советски поэма автора гаьнардар дувш аьнна уж дешаш хиннад. Блока ишта дIайхана дешаца белгалваьнна автор ва цIи хоза йолия Гунибе, бера за дIайхьай Кавказе. ТIаккха малув-те из «А. Терек»?

Цул совгIа, цун кулго язъяьй историко-революционни романаш, царех я А. Н. Радищевх йола «Кхерий дувхар тIадуехараш» яха трилоги. Ишта цо дакъа лаьцад Пугачевх йола киносценарий язъеш, кхыдола теркам тIеозаш дола дукха балзаш да цун.

Лакхера мугIараш Iодийшача ала мег: — Из-м эрсий советски яздархо Форш Ольга Дмитриевна ма йий, тIаккха А. Терекаца юкъара фуд цун!

О. Форш дуккача хана йоазаш хиннай алкха леке белгалъяьа псевдонимаш лелаю яздархо санна.

* * *

1859 шера денз 1873 шерага кхаччалца Петербурге арадувлаш хиннад дикка дIадаьржа хиина «Искра» яха журнал. Паччахьа цензура цунце «правительствени Iаьдалах йола це йоагIа, керцаьъара уздлаш» йолга а лаьрхIа из дIакъайлад.

Дешаршта дикка эзаенна хиннай «Тамбовера Гейне», «Калужски мурд», аьла «Махмуд-Наср-Али Архелукидзе» яха псевдонимаш лелаеча авторий статьяши поэтически произведенеши.

Ховш ма хилара, 1859 шера лаьцачул тIаьхьагIа Шамал Калуга ваха ваийтав. Цига цунна деннад коа-карт, доккха пенси хьожадаьд, къоастаь хиннай городел арахьа салаIера, лелара йола моттиг.

ХIаьта тамаш яйташ дале а, Калуге боагIаш хиина тIемахой [illegible] дола нах тIема комендант вайзачул тIаьхьагIа, паччахьа боккъонах [illegible] хиннаб Шамал.

Поэт, литература историк, цул тIаьхьагIа академик хиина П. И. Вейнберг ше революционни демократех хиннавац, хIаьта а цо «Искра» тIа кепайийттай мракобесешта, чиновникашта духьала язъяь пародеш.

Цхьан хана паччахьа Iаьдала духьала хиннача Шамала трагически кхелах цецваьннача цо — «Калужски мурдо» яздаьд:

Цкъа шу даьлча —
хьажал
новкъостий!
Шамала, Кавказе аьла,
Хьевллергье город
Калуге
Тина, тхьамка доккхаш
йола.

Тхьамка доккхаш йола тика [illegible] тамашага из [illegible]

Ш. ДАХИЛЬГОВ,
краевед.

ФЕ ХИЛА

Духьала транспорт йоагIача оагIорахьа а яьккха шийн транспортни средство хьалхаяккха волар наькъашка кхерамегIа ярех маневр я. Къаьстта кхераме я из бийсана баьде хиларах гаьнали гаргали къоастае водитела хала долча хана. Кхыметтел йоккха опыт йола водителашта а транспортни средство хьалхаякха белча дийнахьа а гIалат боалаш нийслу, бакъда уж шоай ханнахьа кхет шоаш гIалат бовларах, цудухьа зулам ца хулаш дус. Бакъда, сайрийна, бийсана хала хул цу тайпара гIалат тоаде, нагахьа санна водитель опыт йоацаш вале хIаьта а.

Назрановски районе Наьсар-Кертерча цхьан улицагIа бийсана водаш ВАЗ-2106 яхача легковой автомашина водитела У. Чуманова шийн машина тIатехий духьала йоагIача А. Эльмурзиев лехкаш волаш хиннача Ставропольски краерча «Зеленая роща» яхача винсовхоза грузовой автомашина. «Жигули» водители цун пассажири боабаьб.

Цу районе Ростов—Баку яхача наькъа 697-гIа километр йолчча Назрановски ДРСУ плотника В. А. Газгиреева шийн автомашина «Москвич» тIатехай духьала йоагIача легковой автомашина. Цига виъ саг лозаваьв.

Грозненски аэропорте дежурне помощникалла болх беш волча Н. З. Борисова Шелковской районе Моздок — Кизляр яхача новкъа 470-гIа километр йолчча духьала йоагIача грузовой автомашинана тIатехай шийн «Жигули». Цунах къаьхка юстара вала венача грузовой автомашина водитела А. М. Нурлубаева шийн машина кIалтIакхессай. Цига лозаварах грузовика водитель веннав.

«Старогрознефть» НГДУ оператора В. Ю. Эскиева Наурски районе кхашка гIолла бодача новкъа водаш К-750 яха шийн мотоцикл духьала йоагIача Наурски АТП автобуса тIатехай. ЧIоагIа лоза а ваь мотоцикла водитель больнице вихьав.

ДIадахача кIирагIа (10—17 ноябре) республика новкъашка 22 автоавари хиннай, цига 5 саг веннав, 28 саг лозаваьв.

НГIАССР МВД ГАИ.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 НОЯБРЬ
II ПРОГРАММА

12.05 — «Гурган». ЗIамигача бераштa лаьрхIа йола передача.
12.30 — «Телевизионни фильм».
18.50 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
19.00 — «Гоазалга йода никъ». Режиссер С. Мамилов.
19.20 — «Шун наьхатех». Концерт (нохчий меттала).

РАДИО

19 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачей програма (эрсий меттала).
8.33 — Передачей програма (гIалгIай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «Керда Iаьдалаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — Сийлахь-йоккхача Каталон 40 шу дизарга. «Дешa къонгашка дувцалда» (эрсий меттала).
12.40 — «Нарцхал» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
13.00 — «Къахьегама коллектив кхетам балара бакха лоархIаме я». Беседа (гIалгIай меттала).
15.15 — Концерт (эрсий меттала).
16.00 — «Производства къахалаттараштa». Концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — Ю. Гутин. «Са къона комдив». Радиопостановка.
19.00 — Ракетни эскарийн артиллерейн Денна хетадаь дола концерт.
19.36 — «Санъердамеча тагIе тIа» (гIалгIай меттала).
19.55 — Лирически иллe концерт.

20 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачей програма (эрсий меттала).
7.33 — Передачей програма (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана хоза хета ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — КIирандан музыкальни програма (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — «Хоза хетача операй оагIонашка гIолла». Римский-Корсаков. «Паччахьах Султанах бола фаьлг».
19.00 — «Илли» яхача фольклорни ансамбла выступлени.
19.34 — «СалаIара минуташ» (нохчий меттала).
19.53 — Музыкальни галерей (иллеш дIаэан И. Усманова).
20.33 — С. Дикаев. Нохч-ГIалгIайчен ритмаши муьъамаш.

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 2—7, Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоана доммаеи мархаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 0—5 градус шелал, дийнахьа 3—8 градус йовхал йолаш хила тарлу.

Метеостанци.

СУТАРАЛ

Фу нах ба базархой? Эрсий метта толковый словаре тIа яхачох: «Маьхаш тIекхетар догдоахаш хьалхагIа а дуккха товараш хьанйдараш» ба. Из нийса дац оалилга деце а, оаха цу тIа IотIатохаргдар: «Шоашта шолха а кхолха пайда баргболга ха а хоаш, сиха маьхала даргдола, наха саггота эше товараш йиду нах» аьнна. ХIана аьлча, таханарча базархочоа пайдене дац доккха а цо доккхаш товараш йIаьхача хана доададар. «Атмо ахча делга» — шьра ков цунна.

ХIамилг алсамо тIара йоалаш хуле фунигIа йохке эзьхетац цу сутарча наха — модж йоашина хана чоп боакхача кремегара дехна эггара моднегIа йолча джинсашка а пельтошка а, будильникагара денз австрийски кхалнаьха иккашка кхаччалца дола товараш «орадоагIаргда» царга.

Базархочун маькарал цецдоаккхаш а — йокхача хана шийн кара дукха хIама лелаяц цо, тIорми ба боаллаш кхьвар хул, хIаьта къалоаца — йоккха а зIамига хиина, кхы де хIама ца хула — саггота даьча [illegible]

Базархочун сутарал [illegible] Из деррига лелаеча [illegible] хьучох аьлча ца хиларех-м дувце а дезац. Хетаргахьа, из вIалла эшаш а дац. Милице болхлоша хьелийцана кIамма а шек боацаш шоай йоаца тайпан цIи йоакк цар, даьх, наьнак, шоай берех къьвра дув буь. Вешта, цу тайпара нех-м кхача бесса хила йиша йий-хьогI. Цар наралацача сийдоацаме наькъо кхача бесса хулийтарг а бац уж...

Цудухьа чам болаш гIулакх дац цар дувцачунга ладувгIа дезилга, мел дувцар харцдолга хьайна ховш хинча, хIаьта а. ДIадахача кIирандийнахьа Ленински РОВД болхлошца цхьана из да дийзар тха. Петропавловски шоссе юхе уллача базар тIа хIамалг яхкта баьткараштa юкъе бар ресторана официантка а механизатор а, Iилман болхло а пенсионерка а, школа хьехо а ревизор а, кхыбараш.

...Корта чубаха а малех бIаргаш лелкъадеш а эгIар моттий шоана ши тIорми бизза дефицитни хIамаш йохкаш лийнна Чир-Юртерча барзхIешарча школа хьехо! МачараI ЧIаргIг санна луше а укх дукхан тIа мел дуе дув бувш а [illegible] Эдисултанова Мадина. Цунга ледайтIара, хIамаш безаме [illegible]

— Ер хIамаш хьенай? — хетт милице болхлочо.

—Къоарзе пальто тIехозаш хиннача кхалсага а.

— Из малуй?

— Хац сона.

— Шеккха тIорми хьога мишта кхачаьб?

— Ерш эца йоаллар со.

— Харц хIана лув хьо, уж ше мел йола хIамаш йохкаш ма латтарий хьо, — къаръю из тешаша.

Хьожаргда вай, Эдисултановас йохка аьнна базар тIа енараш фу хIамаш я. Тхьо туме дехар морача импортни кхалнаьха иккех, тхьаь шиъ туме — Iаьржачерех, маIача наьха импортни кочах ши туме. Цул совгIа, йохка кийчъяь цунга яр кхалнаьха фински а чехословацки а иккаш, Польша яь а Румыне яь а маIача наьха костюмаш, кIай кIоажув бола кхалнаьха иккаш.

Цул дукха кIезигагIа етта базар тIа енешар Грозне межшинкъе станцерча ресторана официантка Пенькова Галина Петровна. Бакъда, цун товар маьха дикка дезагIа дар. Масала, кхалнаьха австрийски иккаш тхьаь пхи туме доакхар общепита болхлочо, хIаьта [illegible] импортни кхалнаьха пальто, кхута, юбка.

— Царел тIехьа гIийрточох тара яр Гудермесски района Джалка яхача юртера Вахабова Зура Альбиеевна. Тхьаь кхоъ шу мара ца даьннача цу кхалсаго пхе туме йоткар тхьа чу шиъ туме цхьа соми мара це дехаш хиннав Ленинграде яьаь «Салют» яха джинсови хачеш, туме мара ца доакхаеча косынкех шишша туме доаккхар.

Милице болхлошта Вахабовайгара карадир импортни 5 косынка, мазерови 2 шарф, кхалнаьха куьта, шарф, тIорми, австрийски туфлеш, берий размерови иккаш, кхыметтел будильник.

ХIаьта а ше базархо яц, яхаш хьерлора Вахабова.

— Ленинграде йодаш сайна хинна за ютаматтаботтаде йоаллар со, — бIаргагушше харцлув из.

Цу вай лехазаьа бийцачар санна йохка базар ца йой а, цаI ца деш ца эгIа лаьрхIар «Чечингражданпроекта» института чертежникас Жалазняк Алевтина Ивановнас (юхьанцара-м Петрова а аьнна тайпан цIи дIаяздаьйтар цо) лезеей, хIара пачка бархI-бархI сомах, «Каро» яха модж йохкаш хьекха ярем шишша сомах доккхаш яр из.

Шишша мах а боаккхаш импортни магнитофонни кассеташ йохкаш яр «ВНИИ»-промактивнаш зIамагIвола Iилман болхло Севрюков Иван Николаевич, цига сов махаш а доакхаш базар еш бар Грозненски района «Загорский» совхоза тракторист Омаров Моелдм. Грозне яхаш йола пенсионерка Гаркоева Евдокия Ивановна, къыбараш.

Укх тIехьарча хена республика административни органашa дукхагIа къовсам поаттабу базар ерикца. Бакъда, базархой къарлуш а хайра кIезигауш а бац.

Халаьете а, — дувц милице Ленински райотдела БХСС йоккхагIа йолча инспектора Буренко Нина Александровнас,— вай воаш а «гIо ду» базархоашта. Тика тIарчул шоаза, кхоаза, хIаьта цхьайолча зена кхы а дуктагIа мах боаккхаше хьаьнала къахьийта даьхкa ечa тепаш кIамаш нийо царгара. Тешa хала дале а, шоаш цхьа-ши минута хьалха Iехабаьча базархой цхьаболча наха гадоакхе моттигаш а нийслу, тешал отта а ца тугаш. Цудухьа, массане кхетаде деза вай: бахьча наха новкъостал ца дой, духьал милице болхлошта базархой юзатоха хала хургдар. Из дела дукха хIама дулургдолаш а де дехкарийле болаш а ба торговле моттигерча промышленность болхлой. Хетаргахьа, сел хале гIулакх дац тика [illegible] бераштa бола хьемна [illegible] чIоагIа эшаш йола хIамаш хулга Iаладдеге. ХIаьта [illegible] моттигерча промышленность болхлой.

М. МУСИЕВ.
Б. КОСТОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; белхтохкаш секретара — 2-84-68; отделаш: партийни эхара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта бахамах — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаш — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ00386. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5835.